

MAGYAR TANÍTÓKÉPZŐ

A TANÍTÓKÉPZŐ-INTÉZETI TANÁROK

LIV. ÉVFOLYAM

ORSZÁGOS EGYESÜLETÉNEK

BUDAPEST, 1941.

6. SZÁM

FOLYÓIRATA

JÚNIUS

A tanítóképző tanárság feladata.¹

Örömmel adok kifejezést a fölött, hogy a tanítóképző tanárságnak ezen a közgyűlésén már keleti és erdélyi részek tanársága is résztvesz, az a tanárság, amely Erdélyben az elcsatolás ideje alatt is hűségesen kitartott magyarsága mellett s amely tanárságnak orozlánrésze van abban, hogy a visszacsatolás megtörténhetett.

Ebben a közgyűlési hangulatban úgy érzem, hogy nem mehetek el minden szó nélkül a mellett, hogy a képzőintézeti tanárság mindenkor, de különösen a mai időkben nagy fontosságú *munkájának jelentőségét* külön is ki ne hangsúlyozzam.

Szükségét látom tehát annak, hogy ennek a tanárságnak munkásságáért — annak nagy jelentőségét átérzve — a magam nevében a legteljesebb elismerésemet fejezzem ki. Ma már mindinkább kezd kialakulni az a felfogás, hogy a jövő kulcsa az elkövetkező nemzedék kezében van. *A nemzetek sorsát irányító szerepet kap a jövő nemzedék.*

A jövő nemzedék oktatása és nevelése pedig alsó fokon az általunk képzett tanítók kezébe van letéve. Teljesen átérzem tehát, hogy a képzői tanárság *a jövő megalapozására irányuló sorsdöntő munkát végez.* És átérzem ennek a munkának egész belső tartalmát is. Átérzem azt, hogy az általunk képzett tanítóság nemcsak az ország jövő szellemi életének alapjait rakja le, hanem hogy ennek a tanítóságnak az ismeretközlésen túl kötelességei közé tartozik az is, hogy az ifjúság erkölcsét nemesítse, jellemét képezze és erősbbitse, világszemléletét kialakítsa és megszilárdítsa.

A tanítói munkakör kereteit az élet egyre formálja és duzasztja. A fejlődő élet követelményeként hovatovább el kellett térnünk attól a jellegzetes irányzattól, hogy képzőink kizárólagosan csak a népiskolai tanítói hivatásra készítsenek elő és hogy egyedül csak a népiskolának álljanak szolgálatában. A tanítói munkakör szükségszerű kiszélesedése, a többek között, egyik előidézője volt annak, hogy 1938-ban a tanítóképzést egészen új alapokra kellett fektetni. Ezekben az 1938-as törvényekben kerestük a megoldásoknak új útjait ahhoz, hogy a közműveltség anyagát kibővítsük, annak megszerzését a középfokú oktatás keretei fölé emelhessük, a tanítóság társadalmi elkülönültségében, illetőleg társadalmi elis-

¹ A közgyűlésen elhangzott felszólalás.

merésében, a líceumi érettségi bevezetésével, lehetőleg rendet teremtsünk, a közműveltségi és a szakszerű képzettség megszerzését, az idevonatkozó óhajításoknak megfelelően, kettéválasszuk.

Háborús, rendkívüli világesemények sodrában élünk. Ilyen időkben pedig azt kell cselekednünk, amit az adott viszonyok követelnek.

Az ország örvendetes megnagyobbodása új, rendkívüli feladatokat ró a tanítóképzői tanárságra és az általa nevelt tanítóságra is. *Különösen a nemzetiségi kérdés, a nemzetismereti oktatás és a nemzetnevelés vonalán.*

A nemzetiségi kérdésben az az irányelv vezesse a tanárságot és tanítóságot, hogy

a) a nemzetiségekkel szemben nagyon megértő, humánus elbánást kell tanúsítaniok, a nemzetiségek alapismereteiket *saját anyanyelvükön* sajátíthatják el és saját népi kultúrájukat is továbbépíthetik;

b) mindez azonban nem jelentheti a magyar államnyelv törvényszerű kötelező tanulásának elhanyagolását és hogy

c) magyar gyermek más nyelvű népiskolába nem tanulhat, annak magyar szellemben kell nevelkednie. Mindenütt, ahol legalább 10 magyar gyermek van, legyen magyar iskola. A magyar szórványok tanítását, ha kell, majd törvényes úton, internátusokban fogjuk megoldani.

Most, a felszabadulás után, igen nagy szükség van a nemzetismereti oktatásra és a nemzetnevelésre. A nemzetismeretet már ifjú korban a gyermek lelkébe kell belevinni. A miniszter úrtól szerzett értesülésem szerint Nemzetnevelői Könyvtárt fog létesíteni. Egyelőre 10—15 kötetes sorozat fog megjelenni. Ez a minden tanár és tanító kezébe juttatott könyvsorozat fogja megalapozni a nemzetismereti oktatást és egységes nevezőre hozni a tanárságot és tanítóságot a nemzetnevelés pedagógiai kérdéseiben is.

Nem térhetek ki az elől sem, hogy a tanítóképzés terén mutatkozó legújabb jelenségekkel szembe ne nézzek. Az 1938-as újjászervezést előidéző okok legsúlyosabb része ma már időszerűtlenné vált és a túltermelés helyett számolnunk kell azzal a lehetőséggel, hogy a férfiaknál esetleg — ha meg nem előzzük — tanítóhiány fog jelentkezni. A túltermelés és az azzal kapcsolatos állástalanság, valamint a túltermelésben rejlő anyagi, erkölcsi és társadalompolitikai veszedelmek ma már megszűntek. A képzés tartamának fel-emelésével, a tanítónövendékek számának korlátozásával és szigorú kiválogatásával — a tanítói pályára lépőknek csökkentése — különösen a férfiaknál — az ország megnagyobbodása folytán előállt helyzetben — ma már nem lehet indokolt. Mindezekben a kérdésekben keressük azt a leghelyesebb megoldást, amely az akadémiai képzés gondolatát nem veszélyezteti.

Megnyugtathatom a tanárságot, hogy ez a megoldás olyan lesz, amely elsősorban is a mai időkhez viszonyított országos érdekekkel számol és mindamellet mind a képzői tanárság, mind pedig a taní-

tóság személyi érdekeit, különösen szociális vonatkozásokban, figyelembe fogja venni.

Befejezésül a jó Isten áldását kérem a közgyűlés munkásságára!

Dr. Huszka János.

A nevelés hatalma.¹

Minden cselekvésünk annál értékesebb, minél inkább tudja — Krisztus szellemében — a nemzet jövőjét szolgálni. Minden munkánk a jövőbe-nézés jegye legyen. A magyar jövő sorsát a jelen gyermeke és ifjúsága dönti el. Az a szellem, az a világnézet, az a lendület, amellyel a jelen gyermeke és ifjúsága majdan a magyar feladatok megoldásához fog, a mai neveléstől függ. A jelen nevelése határozza meg a jövő Magyarország képét. Aki a jövőt szépnek szeretné látni, annak a jelen nevelését kell helyesen irányítania. Aki a jövőt szépnek szeretné látni, annak hinnie is kell abban, hogy a jövő magyar szépség valóban lehetséges is. S aki ebben a magyar jövőben hisz, annak hinnie kell — az előzők szellemében — abban a nevelői erőben is, amelyből a jobb jövő táplálkozik. A nevelői hit olyan jellemvonás, amelynek minden tanítóban és tanárban meg kell lennie. Különösen fontos, hogy ebből nagyon sok legyen a tanítóképző-intézeti tanárban. Mert nekünk a nevelői hitből nemcsak annyira van szükségünk, hogy a magunk tanítványait nevelhessük, hanem olyan nagy mennyiségre van szükségünk, hogy ebből sokat még tanítványainknak: a leendő tanítóknak is adhassunk át. Nekünk kell a nemzet leendő tanítóit nevelői hittel, nevelői bizalommal ellátnunk.

A mult évben hallottam egy tanártól olyan nyilatkozatot, amelynek az a lényege, hogy nem hisz a nevelés erejében. (Szándékosan nem akarom megjelölni azt az iskolatípust, amelyhez ez a tanár tartozik.) Úgy láttam, hogy az illető tanár többet tanult a pedagógiából, mint amennyit a szellemi világa megbír.

Hogy valaki a jellem szempontjából milyenné lesz, abban a döntő tényező nem az öröklés, hanem a nevelés. Nézetem szerint az öröklés — a jellemmé való nevelés kérdésében — csak kedvező vagy kedvezőtlen kísérő jelenség. E felfogás mellett még akkor is ki kell tartanunk, ha egyes esetek az ellenkezőjét mutatják. Ezek mint kivételek csak megerősítik a szabályt. A kérdést így látom: a nevelés mindenhatósága eszmény, amely nem valósítható meg teljesen, hanem csak fokról-fokra mindjobban megközelíthető. Minél nagyobb a nevelői erőnk, és minél előbb kapjuk a gyermeket nevelői munkánkba, annál több a remény, hogy a nevelés eszményét megközelíthessük. Ha valakit nem a gyermekkorban, hanem csak az

¹ Elnöki megnyitó.

ifjúkorban kapunk, mint például a tanítóképző-intézetben, illetőleg a liceumban, akkor sem szabad lemondanunk a további lelki fejlődés lehetőségéről. Természetesen ebben az esetben sokszor már korlátoltabb a lehetőség, de azért lehetőség van. És nekünk ebbe a lehetőségbe kell belekapaszkodnunk és valósággá változtatnunk. Ez az igazság nemcsak a jellemmé való nevelés esetében érvényes, hanem a tanítóvá nevelés kérdésében is. Tehát a tanítóvá való nevelés minden lehetőségét fel kell derítenünk és valósággá változtatnunk.

A nevelés hatalmának igazolására — a legközelebbi multból — a következő eseteket hozom fel. A visszacsatolt Felvidékről növendékek kerültek a mi intézeteinkbe is. Azokon általában látszott a cseh-szlovák szabados nevelés hatása. Egyik-másik növendék nagyon fájlalta, hogy nálunk nincsen annyi szabadság, mint amennyi ott volt. A Csonkaország növendékei természetesen szeretettel fogadták ezeket, de mosolyogtak a határtalan szabadság (esti séta, kávéház stb.) után való sóvárgásukon. A felvidékiek lassanként beolvadtak a többiekbe, és most már ők mosolyognak régebbi felfogásukon. Mi történt itt? A cseh-szlovák nevelés tette őket olyanná, mint amilyenek voltak, a mi nevelésünk (ebben résztvettek növendékeink is) pedig olyanná tette őket, mint amilyenek most. Az iskolai nevelés hatásának kell tulajdonítani azt, hogy a volt megszállott területeken a magyar ifjúság köréből egyesek eltántorodtak a magyar gondolattól. Ahol a családokban a magyar nevelés, a magyar hagyomány, a magyarsághoz való ragaszkodás erősebb volt, ott ez a családi nevelés vitte el a babért. Ez utóbbi esetben természetesen az öröklés is elősegíthette a kedvező eredményt, a döntést azonban a család magyar nevelői hatása adta meg. Az eltántorodottak esete elég világosan bizonyít az öröklés hatástalansága és a nevelés hatalma mellett.

Erdély visszatérésével kapcsolatosan — de már előzőleg is — sokat beszéltem Domokos Pál Péter kartársunkkal a csángókról, helyesebben a bukovinai és moldvai magyarság kérdéséről. Tőle tudtam meg, hogy a románok népiskolát végzett gyermekeket elvesznek a csángó szülőktől azzal a tervvel, hogy ingyen taníttatják őket a gimnáziumban, majd a minoriták papnevelő-intézetében. Ezek a gyermekek a szünidőt is ott töltik ebben a román környezetben. A tanulmány végén ezekből az intézetekből mint román-érezelmű római katolikus papok kerülnek ki. Így neveltek és nevelnek a románok magyar vérből román-érezelmű római katolikus papokat, akikkel a csángókat törekszenek elrománosítani. E magyar vérből való román-érezelmű papok nevelése élénken bizonyít a nevelés hatalma mellett. Ez az elrománosító folyamat természetesen sürgössé teszi a csángók visszatelepítését. A nevelés hatalma ebben az esetben rámutat egy sürgős nemzeti feladatra. Bizonyos vagyok benne, hogy illetékes helyen foglalkoznak ezzel a kérdéssel.

A nevelés hatalmát, a fokozott nevelés erejét — bizonyos mértékig — bizonyítja az a tény is, hogy az elmúlt 2 évben, azaz

amióta magyarországi területek visszakerültek, intézetünkben a tanulmányi eredmény átlagban jobb, mint ezelőtt volt. Az 1938/39. iskolai év végén a II., III., IV. és V. évesek közül az év végén senki sem bukott meg. (Az I. évfolyamban szükséges rostálás miatt ez elvileg is lehetetlen.) Tudomásom szerint intézetünkben még nem volt olyan év, amelyben az I. évfolyam kivételével senki sem bukott volna meg. Az 1938/39. iskolai évben a történelmi időknek megfelelően sokat ünnepeltünk, helyesebben sokat foglalkoztunk a visszatérés nagy tényével. Komáromba kerékpáron vittünk zászlókat a komáromi tárgyalások idején. A következő napon ezt megbeszéltük. November 3-án egész délelőtt foglalkoztunk az első bécsi döntéssel visszacsatolt területek kérdésével. „Magyar a magyarért” mozgalom javára rendeztünk műsoros-estet, ugyancsak műsoros-estet rendeztünk egy felvidéki kirándulás javára. Ezt a kirándulást meg is tartottuk. Volt aki mondotta, ennek a sok ünneplésnek káros hatása lesz a tanulmányi eredményre. Megmagyaráztam az illetőnek, hogy itt nem harsogó ünneplésről van szó, hanem ifjúsági célkitűzésről, és e cél felé hajtó nemes érzelmekről és erős akaratú elhatározásokról. Ifjúságunk a sok ünneplés ellenére — helyesebben a sok ünneplésből merített erővel — olyan szép eredményt mutatott fel, mint amilyen azelőtt sohasem volt. Ismételten hangoztattuk, hogy ifjúságunk csak akkor méltó ahhoz a nagy kegyhez, amelyben a Mindenható nemzetünket részesítette, ha még jobban dolgozik lelkülete szebbítésén, és ha e szebb lelkület keretében még többet tanul. Ifjúságunk méltónak mutatkozott a nagy történelmi időkre. Ez a tanulmányi eredmény a nevelés hatalmát igazolja. Intézetünkben a régebbi évekkel szemben semmi sem változott, csak egy újabb nevelői tényezőt: a területek visszatérésből származó erőt használtuk fel ifjúságunk nevelése érdekében. Tehát a nagyobb eredményt az újabb nevelési tényezőnek kell tulajdonítanunk. Ez az újabb magyar nevelési tényező a következő iskolai évben, azaz 1939/40-ben abban mutatta a maga eredményét, hogy intézetünkben még nem volt annyi jelesrendű tanuló, mint ebben az iskolai évben. Hogy a mostani iskolai év végeredményben mit hoz, még nem tudjuk. A jobb tanulmányi eredmény felé törekvő lendületet kedvezőtlenül befolyásolja az a tény, hogy a liceumi osztályok szellemi színvonala átlagban alacsonyabb, mint a tanítóképző-intézeti osztályoké. Úgy tudom, ez több más intézetben is így van.

Eddig csoportok, osztályok esetében mutattam rá a nevelés hatalmára. Most nézzük meg, mit jelent a nevelés hatalma egy határozott 17—18 éves növendéken. Egy végzett növendékünk az V. év végén lelki fejlődéséről röviden a következőkét írja: „Tanulásommal eleinte keveset törődtem, csak mentem az árral. Hol jól, hol rosszul. Tartott ez egészen a III. év második felévéig. Ekkor igazgató úr néhány dorgáló szava egy kicsit felrázott. Nekifeküdtem a munkának, de már későn volt. Öt hármasm lett. Az évvégén az akkor megdicsért K.-t választottam mintaképemül. A IV. év elején nagyon dolgoztam. Ekkor jellemeztek is osztálytársaim. Jellemzé-

semből láthattam, mennyi hiba, mennyi rossz tulajdonság van bennem. Hozzáfogtam a gyomláláshoz. Különösen az akarat erősítése ment nehezen, de küzdöttem. Karácsony táján újabb csapás ért, mely egész élethitemet megingatta. Letörtem. Igazgató úr észrevette letörésemet, figyelmeztetett is, de ez nem használt. Elégtelet kaptam. Ekkor jött Antal-napja. Igazgató úr — többek között — ezeket mondotta: „Szeretném, ha A. G. úgy szeretne, hogy folytatná az év elején megkezdett lendületét...” Hogyan? Hát még ezek után is bizik bennem valaki? Igen! Az intézet tanártestülete atyai kézzel a hónom alá nyúlt. Újra keményen dolgoztam. (Négy hármasom lett.) Az V.-ben már év elején kezdtem a nehéz munkát. Igazgató úr egy-egy bátorító, buzdító szava a díszteremben szüntelenül sarkalt a kitartó küzdelemre. Ez a küzdelem már az erős akarat jele volt. Meg is lett az eredmény. Nincs egy hármasom sem. 4 : 0 a javamra! Igazoltam — legalább részben — azokat, akik bíztak bennem. Igazoltam jelmondatomat: „Az akarat erő, mely előbb vagy utóbb borostyánt arat!” Eredményt értem el mind a tanulásban, mind a lelkiekben. Csak azt sajnálom, hogy későn kapcsolódtam. Hej, ha még egy évem volna!...”

Ez az írás önmagáért beszél. Igazolja, hogy még a IV. és V. évfolyamba járó növendékek lelki világában is van elég jelentékeny fejlődési lehetőség.

Egy végzett növendék után nézzük meg, hogyan ír egy jelenlegi — a Felvidékről hozzánk került — III. éves növendék lelki fejlődéséről.

„Mielőtt még megkezdeném írni azt, hogy milyen voltam akkor, amikor először léptem ebbe az intézetbe, és milyen vagyok most, röviden azt is megírom, hogy milyen voltam már akkor, amikor még csak a polgári iskolába jártam.

Az életem erkölcsi megrontója a rossz baráti kör lett. Tisztán emlékszem arra az időre, amikor még elsős polgárista koromban ártatlan lélekkel mentem Isten színe elé. Ez volt az az idő, amikor még a legegzményibb kincset, a tisztaság kincsét magammal hordoztam. A következő év az életemben már az erkölcsi romlás éve volt. A tanulás megszűnt. Intők jöttek. Szegény édesanyám könnyező szemekkel és szerető szavakkal kérdezte tőlem: „Fiam! Mi van veled?” Ekkor azonban én már nem éreztem szeretetet a szüleim iránt. Eltávolodtam az Istentől, és az élvezet hajhászója lettem. Sehoh nem tudtam nyugtomat találni. Szüleim lakása nem volt számomra otthon, igyekeztem attól mindig távol lenni. Csak késő este jártam haza. Ilyenkor az édesanyám még fönn varrt. Ekkor mindig szomorúan tekintett rám, és sokszor mondta nekem: „Édes fiam! Menj el a templomba, és javulj meg!” Sajnos, az édesapám nem törődött velem. Édesanyám szava pedig nem hatott meg. Az akarat és az életerő pusztulásnak indult bennem. Gyors léptekkel közeledtem a mély szakadék felé. Ilyen csúnya, szennyes napok között teltek éveim. Az Istentől mindig jobban eltávolodtam. Ez még nagyobb fájdalmat okozott édesanyámnak. Engem a bűn azonban

annyira megfertőzött, hogy magam erejéből nem tudtam tőle szabadulni A Felvidék felszabadulásának évében a budai tanítóképzőbe jutottam. Elsőéves koromban mint újpesti künnlakó, riadó alkalmával hallottam igazgató úr ama kijelentését, hogy 4 óra után mindenkinek otthon kell lennie. Nevetséges, gondoltam magamban. Hiszen én mindig késő éjjel járok haza. Újpest erkölcstelen fészkeben tengődtem. Tanulni nem volt kedvem. Tudatlan voltam. Szerencsére az intézet segítségével eljutottam a második osztályba. Erősen hiszem, hogy mindez Isten kegyelméből történt. Bennlakó lettem. Új környezet. Becsületes fiúk. Az intézet fegyelme és rendje borzasztó volt számomra. A fiúk mindíg áldoznak. Egy alkalommal hallottam igazgató úr ama kijelentését, hogy akinek valamilyen nehézsége van, menjen el hozzá. Ekkor kezdtem magamba tekinteni. Az irodába való menésre még bátortalan voltam, de elhatároztam, hogy megjavulok. Naponkint azonban összeütközésbe kerültem az iskolai szabályokkal. Fegyelmezetlen voltam. Éreztem, hogy segítségre van szükségem. Sajnos, bizalmas lelki atyára ekkor még nem találtam. Harmadéves koromban az év ismét sikertelenséggel kezdődött. Ekkor hallottam, hogy több fiú jár kihallgatásra az igazgató úrhoz. Megtudtam azt is, hogy igazgató úr diákjairól naplót vezet. Ezzel a bizalmam erősödött igazgató úr iránt. Nagy lelki tusa után elhatároztam, hogy lemegyek igazgató úrhoz, és megkérem, segítsen küzdelmeimben. Kihallgatásom napja 1940. november 26-án volt. Ekkor tudtam meg azt, hogy mit jelent az igazán segíteni akaró kéz. Ekkor találtam meg bizalmas lelki atyámat, mert éreztem, hogy segíteni akar rajtam. Isten kegyelmét kértem küzdelmeimhez. Törhetetlen akarattal megkezdtem a harcot. 26 napos hallgatási gyakorlatot vállaltam. Ekkor igazán kezdtem bűnhődni bűneimért. Lelkiismeretem a magányba kergetett. Sokszor az internátus sarkában sirtam a rossz életem miatt, és azért főképpen, hogy Istenemet annyira megbántottam. Fogadalmat tettem, hogy ezentúl minden hónapban áldozom. Édesanyámnak szeretet jeléül egy imádságos könyvet vettem. Ezután még kétszer is lementem igazgató úrhoz. Mindíg új erőt kaptam a küzdelemhez. Most pedig a harmadik év vége felé járok. Úgy érzem, már bizonyos mértékig jellemes ifjúnak nevezhetem magam. Bátran mondom, hogy ebben az intézetben megtanultam imádkozni, szülőt szeretni és kötelességet teljesíteni. Az édesanyám most mindig boldogan mondja: „Ugye fiam, milyen jó neked abban az iskolában!” — Nyugodt, mert tudja, hogy jó helyen vagyok. Én magam is csak itt érzem magam jól, mert itt rend van. Szeretem teljesíteni a kötelességemet. Itt megtanultam a gyermekeket is szeretni. Az intézet segítségével megkezdtem az előkészületet a legszebb hivatásra, a tanítói pályára. Még most teljesen nem hálálhatom meg az intézet segítségét, de ígérem azt, hogyha majd kikerülök az életbe, teljes erőmmel azon fogok dolgozni, hogy mint igazi hazafias tanító boldogítsam az Ezeréves-Magyarországot.”

Növendékünk most már valóban alkalmas a tanítói pályára.

Ebből a lelki vázlatrajzból nemcsak a jellemmé nevelés lehetősége látszik, hanem az is, hogy a szebb lelkület felé való törekvés a tanítói hivatás irányába is vezeti a növendéket. A szebb lélek az eszményi (a tanítói) hivatás felé vonzódik.

Ilyen és hasonló növendékek lelki fejlődése a mellett bizonyít, hogy még ilyen korban is van fejlődési lehetőség. Csak tanárok kelleneek, akik ezt a fejlődési lehetőséget kiaknázzák. A. G. és Sz. L. esete nem egyedülálló, hanem egy nevelési rendszernek képviselői. Szabályt jelentenek, amely alól természetesen vannak kivételek. Hogy a kivételek, azaz azok a növendékek, akiken nevelői munkánk látszólag nem fogott, sem veszték el mindig teljesen, annak igazolására felhozom egyik olyan volt növendékünk levelét, akit intézetünkben csendesesen eltávolítottunk. Ezt a fiatalembert más intézetbe felvették és az onnan írott levelének egyik része így hangzik: „Lassan mindig jobban és jobban rájövök arra, hogy mennyi jót köszönhetek Igazgató Úrnak. Azt gondolom, Igazgató Úrnak örömet szerzek azzal, ha azt írom, hogy belém vetett reménye és nagy munkája némi eredményt hozott. Ha egy kaktusz-tövet más tájra visznek, s véletlenül ott hoz virágot, az nem jelenti azt, hogy hajlama a virágzásra nem volt már meg előbbi helyén. Talán, ha a melegágyban nem ápolta volna gondos kertész, a télikertben nem virágzott volna...”

A nevelés erejében való ilyen reális, józan hitre olyan nagy szükségünk van, mint a mindennapi kenyérre. Az a tanító vagy tanár, aki nem hisz saját munkájában, csak akkor tekinthető becsületes embernek, ha lemond az állásáról.

A nevelői hit adja meg munkánk lendületét. Nevelői hit nélkül munkánk csak szárnyaszegett erőlködés lehet. A nevelői hit a legszorosabban kapcsolatos az ifjúság iránt való bizalommal. Aki nem bíz az ifjúságban, az teljesen alkalmatlan nevelői feladatok elvégzésére. Aki pedig bíz az ifjúságban, egyúttal bíz az ifjúság lelki fejlődésében, bíz abban, hogy megközelítheti a kitűzött célt. A nevelői hit a legszorosabban kapcsolatos a vallásos hittel. Ezek kölcsönösen támogatják egymást. A nevelői hit egyúttal benső kapcsolatban van a hazafisággal. A tanító vagy tanár hazafiságának egyik leglényegesebb jegye: hisz abban, hogy egy jobban nevelt mai ifjúság jobb magyar jövőt biztosít. Ebben az értelemben egy jobb magyar jövőben való bizalom feltétele a jelen nevelésében való hit.

Mi jövő tanítókat akarunk nevelni. Nekünk feltétlenül bízunk kell abban, hogy minden erőnk igénybevételével tuduk olyan tanítókat nevelni, akik népnevelési munkájukkal meg tudják alapozni azt a szebb magyar jövőt, amelyet valamennyien óhajtunk.

Most, amikor tanítóihiány fenyeget, még fontosabb az a feladatunk, hogy minden növendékünkben felébresszük és fejlesszük a tanítói hivatás iránt való érzéket. Magasabb cél érdekében történő felszólítás nélkül a jövőben kevésbé kérdezzük, hogy a növendék milyen pályára akar lépni, hanem minden tanár legfőbb magyar kötelességének azt tartsa, hogy minden növendékben égő vágyat

ébrezzsen a tanítói hivatás iránt. Aki eddig is tanító óhajtott lenni, azt természetesen ebben meg kell erősítenünk, aki pedig eredetileg más pályára óhajtott menni, azt — hatóságaink támogatásával — a tanítói pálya számára meg kell nyernünk.

Abban a tudatban, hogy szavaim némileg hozzájárulhatnak a tanítóképzés további lendületének fokozásához, a Tanítóképző-Intézeti Tanárok Országos Egyesületének XXXI. rendes és egyúttal tisztújító közgyűlését megnyitom.

Dr. Padányi-Frank Antal.

A magyar világnézet kialakítása a líceumi magyar nyelv és irodalom tanítása útján.

— Negyedik, befejező közlemény. —

7. A mély, bensőséges vallásosságban, a felekezeti kötöttségtől mentes, de megingathatatlan istenhitben minden magyar költő meg egyezik. Ez az istenhit olyan bensőséges, istenközelségig szárnyaló vallásos költészetet termelt ki magyar nyelven, mely már kezdetiben világirodalmi magaslaton áll. Elég Balassa Bálint istenes verseire utalnunk, Berzsenyi *Fohászzkodására*, Kölcsey *Himnuszára*, Arany János *Fiamnak* c. költeményére, Vajda János marcangoló, a vallásban vigaszt kereső kételyeire, Madách nagy életművére, Ady Endre Istent kereső, megrázó vívódásaira. Első verses emlékünk egy Mária-siralom, az első versszerző, akinek nevét ismerjük, Vásárhelyi András, egy Mária-ének költője. Legelső nemzeti époszunkban, a Zrínyiaszban, a katolikus misztérium szolgáltatja a csodás keretet, melyben az egész égi világ a különleges magyar sors intézőjeként jelenik meg. Tanítási óráinkon állítsuk egymás mellé a hazájáért imádkozó két magyar hőst: a szigetvári Zrínyi Miklóst, s az eگری Dobó Istvánt. A Zrínyiasz II. énekének ez a részlete több olvasókönyvünkben is megvan. A kereszt háromszor lehajol a hőshöz, s isteni szózat jelzi neki, hogy mártíromságot fog a pogánytól szenvedni. Gárdonyi *Egri csillagok* c. regényében Dobó István a templombástyán lévő ágyú mellett térdel le, s halk mormolása csakhamar felhangzik a holdatlan, hideg éjtszakában: „Istenem, látod ezt a rengeteg rabló, gyilkos hadat. Látod a mi kis romladozó várunkat, s benne ezt a maroknyi elszánt népet... A Te nagy mindenségedben kicsi semmiség ez a földi világ. Óh, de minekünk ez a mindenségünk! Ha kell a mi életünk, vedd el uram tőlünk! Hulljunk el, mint a fűszál a kaszás vágása alatt! Csak ez az ország maradjon meg... ez a kis Magyarország...” S az ima száll tovább Magyarország Védőasszonyához és Szent István királyhoz... Toldi a viadal megkezdése előtt „buzgón fohászzkodván Istent említí”, és János Vitéz is Isten nevében húzza ki kardját. Fedics Mihály egyik igen szép meséje a jól imádkozó napszámosról szól, akit Isten bő-

ségesen megjutalmaz igaz lélekből jövő imádságáért. Népünk vallásosságának hasonlóan szép példáit székely íróink műveiből ismerhetjük meg. Nyirő József több művében is elmondja, milyen bensőségesen ünnepli meg a székely a karácsonyt, húsvétot. Uz Bence erdei vasárnapjának leírása különösen megható. Tamási Áron ifjú Ábele is erős hittel tekint a csillagos égre, s Isten segítségével állja meg a helyét a Hargita rengetegében, erdei vadak és rosszsándékú emberek között... Ábel Istenben bízó vallásossága hasonlít Mikes Kelemen vallásosságához. Egyikük az oláh kormányozta Erdélyben, másikuk a török Rodostóban viseli el a csapásokat legényes székely hetykeséggel, a Gondviselés rendelkezésébe való csendes belenyugvással...

8. Minden külföldi érdeklődőnek feltűnik az a nehéz, tragikus atmoszféra, mely az újabb magyar költészet alkotásait beárnyékolja. Humora keserűbb, mint bármely más nemzeté, tréfájának szatirikus az éle, legjelentősebb költői alakjai mosolytalan hősök, mint Bánk bán, vagy Toldi Miklós. Legnagyobb regényírónak Kemény Zsigmondot valljuk, akinél még az erény is bűnné és tragikum forrásává válik. Bizonyára az sem véletlen, hogy „Az ember tragédiáját” magyar ember írta meg. Ha magyar költő tréfához, a nevetetés eszközéhez nyúl, azt legtöbbször politikai vagy nevelési célzattól teszi, mint Fazekas Mihály a *Ludas Matyi*-ban, Kisfaludy Károly vígjátékaiban, Arany János az *Elveszett alkotmány*-ban, vagy akár Mikszáth az *Új Zrinyiász*-ban. Berzsenyi, Kölcsey, Vajda nem ismerik a szívderítő mosolyt, ajkuk legfeljebb keserű, szivetgő kakaásra torzul. Ritka, szinte páratlan nálunk az olyan harmonikus, optimista egyéniség, mint amilyen Jókai Mór volt (talán ezért is vált a külföldön is oly népszerűvé), aminthogy magában áll Csokonai komikus eposza is, a *Dorottya*, ami szándékosan éppen azért készült, — a költő előszava szerint, — hogy a magyar irodalomban ürt töltsön be. Valószínű, hogy csak a sorsa formálta a magyart búskomorságra hajlóvá. Népköltészetünkben — bús hangok mellett — árad a természetes életöröm. Milyen napfényes képet fest Balassa a magyar vitézek életéről, mennyi vidámság tombol például a *Csinom Palkó*-ban! A székely észjárás szívderítő humora, melyet napjainkban Nyirő József és Tamási Áron irodalmi sikra emelt, ősi sajtáságnak látszik, aminthogy szinte magyar műformának tetszik az anekdóta, melynek olyan jelentős irodalmi művelői akadtak, mint Jókai vagy Mikszáth. A magyar bizonytalannal éppen úgy életörömrre született, mint más nemzet fia, a búskomorság „vérzivataros” századok folyamán rája rakódott, mint fénylő acélra a rozsda. Innen van, hogy a magyarban oly gyorsan váltakozik a zokogó búbánat a kitoró és eget ostromló jókedvvel.

9. A nehéz magyar sors magyarázza több nemzeti hibánkat is. A „keleti magyar tunyaság”, a „tétlen álmodozás” újabban már mint „turáni örökség” szerepel a magyar bűnök között. Valószínűbb, hogy a török harcok után bekövetkező tespedő évtizedek szomorú következménye. Hogy az álmodozás és tétlenség nem „szittya

vérünk" öröksége, hanem az utolsó két évszázad történeti fejlődésének szomorú eredménye, azt mi sem bizonyítja jobban, minthogy korábbi költészetünkben alig találjuk nyomát. A magyar a XVIII. századig elsősorban katona-nemzet volt, sorsa soha nyugodni nem engedte. Legnagyobb hősei mind a tett, az erős akarat, a józan, világos és valóságghű életszemlélet emberei. Költőinek egész sora: Balassa, Zrínyi, a kuruc költők, Kisfaludy Sándor, maguk is katonák. Vajmi veszélyes volna, ha a tétlen álmodozást, a kitartás hiányát, a szalmatűzserű lelkesedést elfogadnók eredendő bűnöknek, melyeket vérünkben hordozunk. Az irodalmi felújulástól kezdve költőink már nem tudják eléggé ostromozni a magyart, aki „hazája feldúlt védfalából rak palotát heverőhelyének.” Széchenyi gúnyolja a „sohamozdi” magyart, akit Vörösmarty így jellemez: „Nagyot iszik a hazáért S felsívít: Csakhogy egyszer tenne is már valamit.” Petőfi Sándor *Pató Pál úr*-ban rajzolja meg a magyarnak a torzképét, akinek életmottója: „Ejh, ráérünk arra még.” S ez nem is az ő hibája — mentegeti a költő, mert Pató Pál úr magyarnak születék, s hazájában így hangzik az ősi jelszó. Jókai a „Mindenváró Adám”-ról beszél, Gárdonyi a „Ráérünk család” tagjairól, mai íróink a Minekaz-okat és Hátaztán-okat emlegetik... Ennek a szomorú fejlődésnek az oka sok tekintetben az is, hogy történelmi helyzetünk nagyon gyakran csak ú. n. „tűró ellenállást” követelt tőlünk. A csapásokat el kellett viselnünk, de védekezni nagyon kevéssé tudtunk. A magyar jellem mai vizsgálói egyhangúlag megállapítják, hogy magatartásunk a magyar paraszéhoz hasonló, aki a vihart az eresz alól nézi, s nyugodtan kivárja a végét. Egyebet úgysem tehet. Népdalaink szerint a magyar ember magára borítja kifordított subáját, begyüri süvege elejét, úgy nézi a ferge-teget. Petőfi *Bolond Istók*-ja is olyasfélét mond, hogy nem látott még olyan vihart, melynek vége ne lett volna. Jókai filozófus medvéje is bizonyosan tudja, hogy a tomboló tél már a végét járja, s ha elhúzódik is, megfagyott medvét még senki sem talált a havon... (*Az új földesúr* c. regényben ez a szimbolikus rész a Bach-korszak viharára vonatkozik.) Egyik közmondásunk szerint „Nem az a legény, aki a csapásokat adja, hanem aki állja...” Jellegzetesen magyar irodalmi hőseink érdekesen mutatják ezeket a tulajdonságokat. Fazekas *Ludas Matyija* lábaszárán csapkodja a legyet, *Toldi Miklós* béresekkal gyűjt és kaszál egy sorban, és sehogysem fog hozzá kedvelt szándéka (katona akar lenni) megvalósításához. Ha bátyja nem ingereltetné, s dühében nem hajítana agyon egy hajdút, talán élete végéig megelégednék azzal, hogy párjával emelgeti a zsákokat, s a malomkövet karjára ölti. Így azonban a gyilkosság vádja alól kell magát tisztáznia, s kénytelen a királyhoz Budára felmenni. Mennyi mindennek kellett jönnie, hogy Toldi megtegye azt, amit egyszerű meggondolás alapján már régen véghez kellett volna vinnie. A tétlen álmodozásból azonban nehéz kimoszulni... *Ludas Matyit* a súlyos sérelem, az igazságtalanul elszenvedett ötven bot készletti arra, hogy lealázó helyzetén *cselekvéssel* segítsen...

Egész lélekkel tehát akkor tudunk dolgozni, ha megbántanak, megsértenek bennünket, vagy ha egyéb okból kimondjuk: „Na, majd megmutatom én!” Ilyenkor rendszerint gyors cselekvés következik, ez váltakozik a tétlen álmodozással. A magyar népmesék egyik legjellegzetesebb alakjában, *Erős János*-ban is így van. Képességét, tehetségét, erejét kihasználják, de mikor megharagítják, Toldi Miklós módjára szétűt rosszakarói között. (Erdélyi József dolgozta fel költőileg ezt a népmesénket.) A hiszekegy, tunya, gondolkozni és cselekedni nem akaró magyart Ady Endre is megrajzolta, leg-sötétebb színekkel *A mesebeli János* c. költeményében. De íróink egyengetik a kedvezőbb fejlődés útját is. Vörösmarthy bizakodó hittel hirdeti: „A gyűlöletnél jobb a tett, Kezdjünk egy új életet.” Érdekes és figyelemreméltó, hogy a kisebbségi helyzetben élő magyar író jobban megérezte a cselekvés, az *okos cselekvés* szükségét, mint a csonkaországbeli. A felvidékiek közül csak Darkó István *Szakadék, Égő csipkebokor, Deszkaváros* c. műveire hivatkozunk.

Az erdélyiek közül Tamási Áron műveit kell első helyen megemlítenünk. Vidám, talpraesett, furfangos Abele a legsúlyosabb csapások idején sem veszti el hitét, derűlátását, jókedvvel, törhetetlen kedéllyel az élet minden helyzetében diadalmaskodik. És tegyük hozzá, hogy Ábel nem az elhamarkodott, meggondolatlan cselekvés embere (lásd Toldi malomkövét!), hanem az okos, megfontolt elhatározásoké. A durva Surgyélan, a tolvaj Fuszulán, s a gáncsoskodó bank között Toldi Miklós nem tudná megállani a helyét. Az bizonyos, hogy valamelyik ellenségét alaposan fejbekölin-taná, de ezzel végzetes sorsot zúdítana magára is, apjára is. Ábelnek okosabbnak kell lennie apjánál, s bár Surgyélan mindenéből kifosztja, s elpusztítja azt a kis világot, melyet a székely legényke néhány hónap alatt megépített, mégis szilárdan áll a lábán, s folytatja a küzdelmet. Az okos cselekvést hirdeti Tamási több hőse is, s ebben a szellemben írta meg Nyirő József is közkedvelt regényét, az *Úz Bencét*. A kenyér nélkül maradt, de az élet minden helyzetében eligazodó székely útkaparót ezért zárta szívébe a magyar olvasóközönség. Az erdélyi irodalom egyik legfiatalabb írója, Wass Albert, a *Farkasverem* című regényében a tétlenkedő Rápolthy Jenő báró alakját rajzolta meg, talán csak azért, hogy a *Csaba* c. regényével még jobban megfogja lelkünket. „Nem a búsulás menti meg az embert, hanem a cselekvés” hirdeti a regény hőse, Fileki Ferkó, aki valóban törődik faluja népével. Néhány száz hold földje van ugyan, de a legutolsó magyar napszámosért is küzd. Amikor pedig a fiatal református pappal együtt ásní kezdik az új iskola telkét, s annyi bizalmat öntenek a falu lakosságába, hogy a magyar iskola mégis megépül, úgy érezzük, hogy az erős hittel végzett munka valóságos himnuszát olvastuk. A nehéz kisebbségi helyzet fiatalságának is azt hirdeti: „Az a legény, aki tűzbe jutva nemhogy megégne, de még meg is pirítja a maga szalonnáját. Akinek pedig nincs szalonnája, az szerezen.” Jó példát látunk itt arra is, hogy

az okos cselekvésre van szükség. A regény egyik Toldi Miklós-szerű hőse egyszer csákánnyal akar nekiröhanni a legelső oláhnak, de Fileki Ferkó leinti: „Magyarok vagyunk, erdélyiek, tanultunk az életben, sok mindent. Hallgatni is tanultunk.” A regény végén az egyik erdélyi magyar panaszkodik Csaba vezérnek (az egyik szereplő álma szerint), hogy az egyik oláh szolgálatába szegődött, s a végén kitúrta házából, földjéből. Csaba válasza éppen nem álomszerűen hangzik: „Eredj, szolgálj te is.” A legújabb erdélyi irodalom egyik reménysége, Asztalos István írja, hogy a Brassótól keletre fekvő Keresztvár székelyei szívósak, mint a gyertyánfa. Ezt a falut becsülni lehet, s példának felmutatni. A gazda elmegy a gazdag szászhoz, szolgál nála, ellesi tőle a gazdálkodást, aztán hazamegy, s ültet szójababot, fodormentát ő is, meg kapáló géppel kapál. Ugyancsak a kiváló ifjú erdélyiek sorából kerül ki Gagyi László is, aki a *Kiválasztottak* című regényében írja, hogy a fiatal erdélyi legényke mosolyogva indul el a cselekvés útján... Mert cselekednünk kell, okosan, megfontoltan, a legsanyarúbb helyzetben is. Elég egy kapa, egy csákány, elég az erős hit és bizalom a sikerben, hogy az okos cselekvésben társakat szerezzünk, követőkre találjuk. Misztófalusi Kis Miklós komoly szavai jutnak eszünkbe: „Hozzáfogok én, a szegénylegény, és megmutatom, hogy a szegénylegénynek odaadása többre visz, mint egy országnak immel-ámmal való igyekezete, és megmutatom, hogy az Isten gyakran alávaló (egyszerű) és semminek sem állított, elszánt, dacos, mégis áldozatos eszközök által viszi véghez az ő dicsőségét.” A tunya, tétlen álmodozás betegségéből irodalmunk tanúsága szerint tehát lassan-lassan már kezdünk kigyógyulni. Tanítványaink figyelmét szinte állandóan, napról-napra fel kell hívnunk arra az íróink-taposta ösvényre, mely a tétlen álmodozástól, az ember önmagában való füstölgésétől az okos cselekvésig vezet!

9. A kitaró cselekvés, fáradhatatlan munkálkodás nem kenyerünk. A magyar paraszt munkája is olyan természetű, hogy az aratás néhány heti megfeszített munkája után hosszabb pihenő következik. Általában véve a gyors sikert szeretjük. Toldinak elég egy vaskeptyús kéz összeroppantása a győzelemhez. Népmeséink hősei szintén egycsapásra jutnak győzelemhez, s nem is jut eszünkbe, vajjon honnét vette csodálatos képességét az a kanász-, kocsis-, juhászlegény, aki sikerrel oldja azt a feladatot, mely 99 királyfi fejébe került. Népmeséink alakjainak ebből a szempontból édes testvérei Jókai regényhősei, akik szintén nem a kitaró munka szorgalmas emberei. Ludas Matyi elhatározza, hogy visszaveri háromszor földesurát, s hogy célját véghez vihesse, tanulnia, utaznia, dolgoznia kell. Az író azonban itt nem részletez semmit, akár népmesében is lehetnének. Matyi sok országot bejár, mesterségeket tanul, nyelveket és tudományt sajátít el, emberismeretre tesz szert. Mindez azonban csak néhány sort tesz ki a műben. A lassú, kitaró, lépésről-lépésre haladó munka bemutatása kimarad a műből. Biczó Ferenc azt írja említett könyvében, hogy a növendék képzeletét

pompásan foglalkoztató írásbeli dolgozati tételt lehet Ludas Matyiból választani. Pl. Mit mondott édesanyjának a győztesen hazatérő Ludas Matyi? Ugyanilyen képzeletet foglalkoztató, de egyben a nemzetnevelést is szolgáló tételt adhatunk ebből a témakörből, a következő címmel, „Hol járt, hogyan élt, mit tanult Ludas Matyi vándorlása idejében?” Nemzeti nagyjaink ennek a hibának a leküzdésében is elől jártak. Makkai Sándor mondja „Magyar nevelés — magyar műveltség” c. munkájában Bethlen Gáborról, hogy saját maga életében szembeszállt a magyar természet hibáival, leküzdötte azokat és kialakította önjellemében a magyar szellem ritka értékeit: a türelmes kitartást, a leverhetetlen vállalkozókedvet, a józan önmérsékletet, az okos megalégedést, a soha meg nem alkuvó, a legnagyobbat elérni akaró elszántságot, egyszóval mindazt, amit bölcseségnek nevezhetünk. Újabb íróink műveiből szintén javulásra következtethetünk. Kodolányi János „Julianus barát” című regénye bemutatja, hogyan küzd, tanul, halad lassan a hős egyetlen gondolat szolgálatában, míg végre hosszú évtizedek mulva eléri célját: meglátja az ú. n. „nagy magyarok” Ázsiában lévő országát. Szentmihályiné Szabó Mária „Emberé a munka...” és „Istené az áldás” című két regénye egy kereskedőcsalád történetének keretében rajzolja meg azt a hőst, aki tizenhatéves korában kereskedőinasságon kezd, s okos, lassú munkával, takarékossgal, szorgalommal Debrecen város legelső kereskedője és mintaszerű polgára lesz, akiről Széchenyi szavával bárki elmondhatja, hogy minden tekintetben „kiművelt emberfő”.

10. Sötét fonál vonul végig történelmünkön: az egyenlenség. *Buda halála* a testvérgyűlölet eposza, Katona *Bánk bán*-jának II. felvonásában különböző vérmérsékletű és eltérő gondolkodású magyarok állanak egymással szemben (Bánk bán és Petur köre), Harásnyi Kálmán *Ellák*-jában a világbíró Attila és a hún nép vérét és jövőjét féltő fia karddal rohannak rá egymásra. Arany János nagyidai cigányai, akik a szabadságharc vezetőinek torz ábrázolásai, az ellenségtől ostromlott várban kikiálták a Nagy Cigányországot, s egymás vérét ontják a vezérválasztás küzdelmeiben. Csak akkor igazodnak valamelyes hadi rendbe, amikor az ellenség már a kapun is betör... Herczeg Ferenc szerint egy nemzet sem fizetett olyan drága árat pártoskodásért, mint a magyar. Házi perpatvarainkat mindig olyankor próbáltuk elintézni, amikor hatalmas ellenség állott határaink előtt, vagy már az országot dúlta, s megosztottan, elgyengítve, önön vérünket alaposan megcsapolva fordítottuk fegyverünket az ellenség ellen. Ugyancsak Herczeg Ferenc novellájában olvassuk, hogy Szent László csodálatos arany baltája nem segít a magyarságon. A balta csak annak a kezében ellenállhatatlan fegyver, akit az egész magyarság elfogad vezetőjének... Még a novellában szereplő öt magyar is ötfelé veszekszik, amikor ez a kérdés szóba kerül... Gulácsy Irén „Fekete vőlegények” c. regényének az a részlete, mely szerkezeti szempontból is megdöbbentő, hatalmas erővel mutatja be a magyar pártoskodás átkát, megvan Kelemen-

Németh-Somos líceumi I. osztályos könyvében. Fejezetről-fejezetre haladva látjuk a pártoskodó magyar királyi udvart: II. Lajos drága pénzen agarakat vásárol, dözsöl, majd henyél, az urak egymást marják, a nép lázong. Ezeket a részleteket egyetlen mondatból álló fejezetek szakítják meg: „Szolimán óriási hadseregével elindult Konstantinápolyból, Megérkezett Drinápolyba, Hozzáfogott Pétervárad ostromához, Pétervárad elesett, A szultán átlépte a Drávát, Tábort vert a mohácsi mezőn. Az egyetlen mondatból álló fejezetek úgy hatnak a magyar züllés, pártoskodás éretlen hangú zsivalyában, mint hatalmas pörölycsapások. A mozgó török hegylanc árnyéka lassan rávetődik a Drávára, Mohácsra, Budára, jelezvén a százötven esztendő fekete magyar sorsot, melyet sok tekintetben a pártoskodás okozott...

11. A magyarnak, mint nemzeti közössége tagjának, legfőbb és legismertebb sajátsága hazaszeretete, mely valamennyi emberi erényét tündöklőbbnek mutatja és valamennyi hibáját elhalványítja. Nemzeti érzése koronként nem csak eléri, hanem túlhaladja a valóságos érzés, vagy a szerelmi szenvedély hőfokát. Világít már Balasában, aki szívszakadva búcsúzik édes hazájától, jó Magyarországtól és egész életművét betölti Zrínyi Miklósnak, aki nemcsak kardját, hanem tollát is a haza szolgálatának szenteli. „A haza minden előtt” — írja Kölcsey. A magyar költő művével és életpéldájával igazolja, hogy számára a hazaszeretet nem költői téma, hanem véres valóság. Petőfi ifjú életét dobja oda áldozatul a szabadságharcnak. Vörösmarty a világsi katasztrófa után feljajdul: „Mi a világ nekem, ha nincs hazám?” A magyarnál az egyén és a haza sorsa elválaszthatatlanul egybefonódik. Nánay Béla a Magyar Szemle 1938. augusztusi évfolyamában megjelent *A magyar író hazaszerete* c. tanulmányában rámutat arra, hogy íróink mindig az önzetlen, napi érdekekkel nem törődő, lenézést, üldöztetést, erős lélekkel vállaló hazafiság szolgálatában álltak. Összefoglalva tehát megállapíthatjuk, hogy mióta magyar költő magyar sorsról énekel, soha nem másban, mindig magában a nemzetben kereste küzdelme célját, tragikumának okozóját. A nagy magyar költő valóban mindig az volt, ami népe, erényeiben, melyeket szerényen leplezett, hibáiban, melyeket kíméletlenül ostorozott. Mindenképpen eszmény, melyet ösztönösen élni és tudatosan akarni kell, hogy testvéreinek érezhessük magunkat.

II. A helyes magyar világnézet megkívánja tőlünk, hogy művelődésünk egyik legfontosabb kérdését, a magyar néphagyományok és az európai magas műveltség viszonyának, egészséges összeolvadásának problémáját pontosan megismerjük. A tragikus hirtelenséggel meghalt Győrffy István mondja *A néphagyományok és a nemzeti művelődés* c. munkájában, melyet a mai magyar kulturális célkitűzések bibliájának kell tartanunk: „A nemzetmegtartó hagyományok letéteményese a parasztság, az európai nemzetközi magas műveltség hordozója pedig az úri osztály. Mindkettőnek a szerepe egyformán fontos. A néphagyomány tart meg bennünket magyar-

nak, s a nemzetközi műveltség tesz bennünket európaivá... Vajjon nem érkezett-e el az ideje, hogy a középosztály felülvizsgálja a nemzeti műveltségről vallott eddigi felfogását, s a néphagyományokat tegye a magyar nemzeti művelődés alapjává? Könnyebb volna a magyar nemzet egyharmad részét kitevő középosztálynak a nemzet kétharmad részét kitevő nép ősi hagyományait átvenni, mint fordítva. Az a roppant szakadék, ami ma „úr” és „paraszt” között fennáll, egyszerre áthidalható volna, s ez a művelődéspolitikai a nemzet fennállását egy újabb ezredévre biztosítaná.” Ugyanezek a gondolatok csendülnek ki az Eckhardt Sándor szerkesztésében megjelent *Úr és paraszt a magyar élet egységében* című pompás műben, melynek tudós írói: Bálint Sándor, Keresztury Dezső, Kodály Zoltán, Mendöl Tibor, Ortutay Gyula, Sinkovics István, Szabó István és Viski Károly arra az eredményre jutottak, hogy a magyar műveltség alsó és felső rétegei állandó körforgásban élnek; majd alulról érkezik a tápláló nedv, majd felülről a termékenyítő ösztönzés, sőt a két műveltség egységbe olvad, a magyar nemzeti műveltség nagy egységébe. Az irodalom tanítása keretében rá kell mutatnunk népi származású, népi műveltségben gyökerező íróink hatalmas előretörésére. József Attila, Illyés Gyula, Sinka István verseiből minél többet meg kell ismertetnünk, s be kell mutatnunk Erdélyi Józsefet és Tamási Aront, akik az új népiesség legteljesebben s legegyneműbben népi alkotásait hozták létre, egyikük versben, másikuk prózában. De nem szabad megfeledkeznünk azokról az európai kultúrával rendelkező íróinkról sem, akik a városias szellem képviselői. A kassai származású Márai Sándor, a budapesti Thurzó Gábor, s a kolozsvári, de szellemében budapestivé lett Cs. Szabó László nagy értékei legújabb irodalmunknak.

A magyar élet szellemi vezetői a kétfajta magyar műveltség vizsgálatát, s a helyes összeolvasztás megkísérlését tartják legfontosabb nemzeti feladatunknak. Kodály Zoltán mondja a *Magyarság a zenében* c. tanulmányában: „Magyar kultúra: örök harc a hagyomány és a nyugati kultúra közt. Béke csak úgy lehet, ha a népkultúra nő fel magas kultúrává saját törvényei szerint, Európától csak azt veszi át, ami erre kell, s azt is szervesen magába olvasztja. Elérhetjük-e? Janus arcunk lehet-e valaha egyakarató, magával egyes lélek arca? — Egyik kezünket még a nogáj-tatár, a votják, cseremisz fogja, másikat Bach és Palestrina. Össze tudjuk-e fogni e távoli világokat? Tudunk-e Európa és Ázsia kultúrája közt nem ide-oda hanyódó komp lenni, hanem híd, s talán mindkettővel összefüggő szárazföld? Feladatnak elég volna újabb ezer évre.” Lényegében teljesen megegyezik ezzel Illyés Gyulának az a nyilatkozata, melyet paraszt rokonairól mondott el: „Pártban nem tudnék megmaradni semmiféleben, de boldog otthoniassággal állnék e megindítóan bölcs és hős férfiak sorában, egyik kezemmel az ő jobbjukat fognám, úgy, hogy közben egy percre sem ereszteném el Pascalét, mindazokét, akik tekintetüket rád vetették, ó változásaidban kanyargásaidban is mindig egy irányú Örök Igazság.” Ez a meggyő-

zódése a mai új népiesség legjobb képviselőinek, s Keresztúri Dezső megjegyzi, hogy Arany János, vagy Petőfi Sándor, a magyar népiesség e legnagyobb alakjai sem mondták volna ezt másképpen. Szekfű Gyula történeti és régi népikulturánk egyesítését tartja a magyar jövő egyetlen szellemi alapjának. Kiváló paraszttírónk, Veres Péter *Az Alföld parasztsága* és a mult évben megjelent *Mit ér az ember, ha magyar?* c. munkájában azt írja: „Parasztnépünk ösjellemét általános emberi értéknek tartom, amire egészséges közösséget és magas kultúrát lehet építeni.” Németh László *A minőség forradalma* c. négykötetes, az 1940-i Könyvnapon megjelent tanulmánygyűjteményében mutatja az utat a magyar szellem kettős feladata felé: ébren tartani a magyarság sajátos, minden más néptől elütő életerőit, másrészt beágyazni nemzedékét a kor Európájába. Benedek Marcell ezekkel a gondolatokkal fejezi be irodalomtörténetét: „Nincs már külön sors. Európa sorsához vagyunk kötve, mint emberek, mint magyarok. A magyar írónak ismét az a dolga, ami a középkori himnuszfordító barátjának volt: emberséget, magyarságot, európaiságot egyszerre kell kifejeznie. Harcolnia kell mind a háromért. Hinnie kell mind a háromban.” Tamási Áron *Szülőföldem* c. munkájának éppen az a részlete van meg Kelemen—Németh—Somos I. osztályos könyvében, melyben erről a kérdéstről esik szó. (Az olvasmány címe: Székelyek egymás közt.) „Bizony, két utat járt a kétféle magyarság, — mondja az író — s akik most ennek az eredményét látjuk, félelem és kétség kínoz minket, hogy mit hoz a jövő. Sokan keressük, nyíltan és titokban, a megtisztulás útját: s annyit máris biztosan tudunk, hogy a kétféle magyarság közül helyesebben a nép cselekedett. A bölcs és igaz nemzetet áhitjuk, amelynek címe a nép.”

Irodalomtanításunkban figyelemmel kell lennünk a magyar művelődés e nagy kérdéseire. A falu és város különböző lelkületét tanítványainkon is tapasztalhatjuk, éppen ezért kell belevonni vizsgálódásunk körébe azokat a műveket, melyek a falu és város egymásra találásának útját egyengetik. Darvas József *Elindult szeptemberben* c. regénye egy falusi diák sokat vívódó lelkületében mutatja be az ellentét szerencsés kiegyenlítődesét, Dénes Gizella *Veronka és a város* c. regénye hasonló hurokon játszik. Toldi Miklós minden feltörő, nagy feladatokat megoldani akaró falusi fiú számára eszménykép — mondja a gimnáziumi Tanterv és Utasítás. De végig kell kísérnie gondolatban a népi mélységek magyarjainak életét is Erdélyi József, József Attila, Illyés Gyula, Sinka István verseiben, Veres Péter és falukutatóink műveiben, Asztalos István *Elmonja János és Újesztendő* című regényeiben. A Padányi-Frank Antaltól hirdetett, nemes alapokon nyugvó eszményi gyakorlatiaság megkívánja tőlünk, hogy valamennyi társadalmi osztály képviselőit olyan képben mutassuk be, amilyenre a magyar jövő vezetőinek szükségük van. Az irodalom itt is segítségünkre siet, tükrében bemutathatjuk a magyar iparost, kereskedőt, munkást. Az irodalmi anyag ilyen irányú csoportosítása mindig felkelti a növendék érdek-

lődését. *A kézműves a magyar irodalomban* és *A kereskedő a magyar irodalomban* c. tanulmányaimat a rádió vezetősége is a diák-félóra műsorába iktatta.

Itt keli megemlékeznünk a nyelvi ismeretek anyagáról is. A népnyelv és irodalmi nyelv összefüggése, a népi forrásokból való állandó táplálkozás ma fokozottabb vizsgálat tárgya. A régi magyar nyelv, mely a nép nyelvéhez közelebb állt, szintén nagyobb méltánylásban részesül. Sik Sándor azt írja Pázmányról szóló könyvében, hogy a nyelvújítás sok tekintetben gyengítő, langyos fürdő volt nyelvünk számára. Nagy kár, hogy az újabb fejlődés betemette a Pázmányhoz vezető utakat. Veres Péter a XVI. és XVII. század hitvitázóinak nyelvét bámulja, Kosztolányi nem győz csodálkozni azon, hogy régi boszorkánypörök jegyzői, akik tehát nem voltak tollforgató emberek, milyen pompás magyar nyelven írtak, Móricz Zsigmond *Erdély* c. háromkötetes nagy műve azért olyan erőteljes alkotás nyelvi szempontból is, mert az író szinte magába szívta a régi Erdély emlékirat-íróinak nyelvét, Mikes pompás és tiszta székely nyelve utánzásra csábítja napjaink íróit is, Németh László pedig határozottan kimondja, hogy a régi magyar író nyelvérzéke épebb, magyarosabb volt, mint napjaink tollforgatójáé. Ezért örülünk annak, hogy mind Kelemen-Németh, mind Medgyesi Marida tankönyvében bőséges tárgyalásra kerül a nép nyelve, részletes ismertetésre a népi nyelv és irodalmi nyelv egymással való kapcsolata.

Padányi-Frank Antal helyesli és gyakorlatinak tartja a Tantarv és Utasításnak azt az intézkedését, mely a nyelv művelő és nyelvtisztító könyvek és folyóiratok állandó ismertetését kívánja meg. A nyelvi ismeretek tanításának munkájában kitűnő irányítást adnak még a következő művek. Karácsony Sándor: *A magyar nyelvtan társas-lélektani alapon.* (Kitűnő nyelvtani példatár, mely az anyag tárgyalását teljesen életszerűvé teszi.) Papp István: *A magyar nyelvtan nevelő ereje.* (Az Egyet. Nyomda *Tanítás problémái* c. sorozatában jelent meg.) Belohorszky Ferenc: *Magyar problematika a középiskolában. Nemzeti nevelés a magyar nyelv tanítása körében.* (Szintén a *Tanítás problémái* sorozatban jelent meg.) Íróinknak a magyar nyelvvel foglalkozó írásait szintén gyümölcsöz-tethetjük tanítási munkánkban. Arany János prózai dolgozatainak nyelvi kérdésekkel foglalkozó fejezetei, Gárdonyi Géza tiszta magyar beszédet és nyelvet sugalmazó *Magyarul így!* című nagy műve, Kosztolányi Dezső *Erős várunk, a nyelv* címen megjelent nyelv művelő és nyelvtisztító munkái, Erdélyi József gondolatai a magyar nyelvről, melyek *Ardeli szép hold* című könyvében jelentek meg; mind mind a magyar nyelv rejtett szépségeinek megismerését, örökre való megszerettetésének ügyét szolgálják. Nagyon jól hasznosíthatók azok a gyakorlati tanácsok is, melyeket Kelemen József a III. osztályos könyvhöz csatolt mellékletben a népnyelvi gyűjtésre vonatkozólag sorol fel. Fedics Mihálynak Ortutay Gyula bevezetésével és kiadásában megjelent meséi, Berze Nagy János *Bara-*

nyai néphagyományok c. hatalmas műve, s a baranyai mesék most megjelenő új gyűjteménye fokozottabb mértékben megszerettetik a nép nyelvét, s helyes ismertetésükkel tanítványainkat a nép nyelvének tanulmányozására buzdíthatjuk.

III. Ezer esztendő óta a Kárpátok koszorújában gondolkodunk, ami azon belül esik, ősi, elidegeníthetetlen tulajdonunk. Büszkén hirdetjük, hogy ezen a területen folyt a magyar vér, csurgott a verejték, alkotott a magyar agyveleő, melyet Széchenyi a legnemesebb emberi anyagnak nevez. Irodalmunk fejlődése is tanulságosan bizonyítja, hogy kultúránk eljutott a Kárpát-Medence legkisebb zugába is. Pintér Jenő *Képes Irodalomtörténetében* megyék és városok szerint csoportosítja íróink születési, iskolázási, működési és halálzási helyét. Dr. Écsi Ö. István tanulságosan mutatja be *A térkép-vázlatok és a film szerepe az irodalomtörténet tanításában* c. cikkében (megj. a Prot. Tanügyi Szemle 1939. 3. számában), hogyan lehet ezekből az adatokból a nemzeti öntudat kifejlesztését szolgáló mutatós térképet készíteni. Az ilyen térkép minden elfogulatlan szemlélőt meggyőz a trianoni határok tarthatatlanságáról. Megrázzoltathatjuk azt a térképet is, mely feltünteti, hogy az eddigi országyarapodások alkalmával irodalmi szempontból mi tért hozzánk vissza, kik azok az íróink, akiknek a mai magyar katona a nyomába lép? Cs. Szabó Lászlónak azok a gondolatai, melyeket a második bécsi döntést követő éjszakán vetett papírra, sok tekintetben útbaigazítanak bennünket. Ez az erdélyi származású írónk mondja *Erdélyben* c. munkájában: „Visszatért a hamú, amelyben Arany Jánoska írt; a szőlődomb, amely Juhász Gyulát vendégelte; a kert, amelyben a két Ady sírokat mért; az udvar, ahol Wesselényi a lovait szemlélte; az ablak, melyből Petőfi a máramarosi bércekre látott; a tanácsterem, melyben Kölcsey félszeme borongott; a kopjafák, amiken Jézust várják a megszelidült tatár magyarok; a szembenéző két ház, amelyben Mátyás és Bocskay bölcsője ringott; a temető, amely kibékítette az elaszott Apáczait s az üldözött Tótfalusi Kis Miklóst; a templom, amelyben Dávid Ferenc zúgott; a könyvtár, ahol Kazinczy összerázkódott az elálmélkodástól; a hágó, melyen a húnok visszavonultak; a búcsúhely, ahol Szent Ferenc megbocsát a székelyeknek; a falu, ahonnan a kis Csoma Sándort az enyedi főtanodába küldték; a tornác, amelyen Orbán Balázs irogatta a székelyek életét; a porta, amelyben egy képzelt nagynéni várta a bujdosó leveleit; a rét, amely Kriza szép „kápónavirágait” termette; a rengeteg, ahol Ábel az ördögre lövetett; a templom, amelyben pogány írással dicsérik Istent, s a kúria, hol Petőfi Segevár előtt meghált.”

A magyar írók nyomát ugyanígy megtaláljuk a Felvidéken, Kárpátalján, Délvidéken, ahol most tért vissza többek között Szabadka is, Kosztolányi Dezső városa. Petőfi az Alföld költője, de járt az országnak minden részében, életében, költeményeiben az egész Nagy-Magyarország tükröződik. Tanításunkban kitűnően hasznosítható az a térkép, melyet Mesterházy Jenő még

az első világháború előtti években, pedagógiumi hallgató korában készített Petőfi vándorlásairól. Jó szolgálatot tesz Váradí József Széchenyi utazásairól szóló térképe is, mely szintén ebben az időben készült. Érdekes és figyelemreméltó, hogy Erdélyi József költészetében — Petőfiéhez hasonlóan — szinte az egész magyar táj él. A vasmegyei Ság-hegytől a Balatonon, Pápán és a Bakonyon át megelevenedik a Dunamellék, az Alföld Nagyszalontával, majd Erdély egészen a Gyimes-szorosig. — Egy-egy vármegye vagy város különösen jelentős irodalmunkban. Pozsony és környéke az írók hosszú sorát adta, táplálta, Debrecen szintén, Nógrádban született és élt Kármán József, Madách Imre és Mikszáth Kálmán, Bihar szentföldje a magyar irodalomnak is, sőt egyik városkája, Nagyszalonta egymaga is ontotta a magyar költőket: Arany János, Arany László, Zilahy Lajos, Erdélyi József és Sinka István indult el innét útjára. A nemzeti öntudat ápolása és fejlesztése érdekében meg kell ismertetnünk a növendékeinkkel ezt az ú. n. „irodalmi földrajzot”. A magyar tájak megrajzolásában, művészi bemutatásában mindig jeleskedtek íróink. Magyarországnak van olyan térképe is, melyen nem gyártelepek, vasúti csomópontok, vízi- és szárazföldi közlekedési eszközök vannak feltüntetve, hanem íróink költeményei, regényeinek részletei, melyekben a magyar táj csodálatosan él. Ezt a Magyarországot nem lehet megcsonkítani! A két Kisfaludy, Vörösmarty, Babits, Illyés Gyula, Kodolányi János a Dunántúlt rajzolták meg, Petőfi, Arany az Alföldet, Jósika és Kemény Erdély történelmét hozták el nekünk, Nyíró és Tamási a székelyek világát, Makkai Sándor, Wass Albert, Berde Mária a Mezőséget, Ady Endre a „hepe-hupás vén Szilágyot”; Reményik, Áprily, Tompa László az erdélyi fenyők illatát, zúgását, Komáromi János Kárpátalja magyar népét, Jókai Komáromot, Móricz Zsigmond Debrecent, a Nagyközépséget, Szatmárt, Kosztolányi Dezső „a fekete földű, piros ború Bácskát”, s annak fővárosát, Szabadkát. „A táj ismeret jó mértéke, hogy egy nép mennyire érdemli meg a földet, amelyen él”, mondja Németh László, aki azt szeretné, Szabó Zoltánnal együtt, hogy az írók fedezzék fel nekünk szülőföldjüket, vagy életük egy-egy hosszabb állomását. Jókai jóságos, magát nem cicomázó, csupán gyermekei táplálásával törődő édesanyához hasonlítottotta az Alföldet, völegényét váró menyasszonyhoz a Balaton táját, csodálatos és csábító tündérhez Erdélyt. Babits Mihály színekben is kifejezte Dunántúl és Erdély jellegzetességét: Dunántúl kék, Erdély barna. Hozzátehetjük ehhez, hogy az Alföldet valahogyan erős, szinte vakító napfényben képzeljük el, a Felvidék pedig Cs. Szabó László szerint hatalmas híd, mely az Alföld fölött ívelve Dunántúlt és Erdélyt köti össze, több színben is pompázik; alsó felére besüt az Alföld napja, nyugati végén kék szín borítja el, Erdély oldalán barnásba megy át, de alapszíne üde zöld, hiszen az új áramlatok mindig gyorsan jelentkeztek rajta, da a magyarsággal való kapcsolata is mindig erős volt. A nemrégiben megjelent *Séta bölcsőhelyem körül* című ú. n. „erdélyi képeskönyv”-ben tizenkét mai erdélyi író

mond szülőföldjéről megragadó vallomást. Az irodalom ilyen szellemű vizsgálata tehát arról győz meg bennünket, hogy a Kárpátok-Medencéje a mi birtokunk, nemcsak őseink bőven ömlő vére és munkás verejtéke alapján, hanem a magyar szellem, a magyar kultúra, a magyar irodalom jogán is!

Fejtegetéseink végére érvin, pillantsunk vissza az útra, melyen a magyar világnézet kialakítására indultunk el. Felsoroltuk a magyar hibákat és erényeket, melyek irodalmunk műveiben, íróink egyéniségében tükröződnek. Akinek helyes magyar világnézete van, arra törekszik, hogy a hibákat kiküszöbölje, az értékes jellemvonásokat kifejlessze, megerősítse. Illyés Gyula is úgy képzei el a „jövendő magyart”, mint egykor Széchenyi: „A magyar az, akinek jellemzése az azt mondhatjuk el, amit a tökéletes emberről gondolunk.” A magyar kultúra jövőjét illetőleg a néphagyományokra épült magas, európai kultúra minden egészséges világnézetű magyar ember eszményképe, aki tudja és érzi, hogy mi a magyar nemzet szelleme és hivatása, melyről olyan szép és igaz lapokat olvasunk Joó Tibor *Magyar nacionalizmus* c. könyvében. S ennek a Magyar Szentlélektől sugalmazott kultúrának be kell töltenie a Kárpátok Medencéjét, ahogyan irodalmunk már régen teljesíti ezt a fontos hivatást. Kulturális szempontból Délkelet-Európa franciáinak kell lennünk, fejlett iparunknak az a szerepe lehet, mint tőlünk nyugatra Németországnak, kereskedelmünknek éppen úgy ki kell fejlődnie Európa e részén, mint ahogyan az angol kereskedelem egykor uralkodott a tengereken, búzánk és mezőgazdasági terményeink adjanak kenyeret, életem, szabad érvényesülési lehetőséget Nagy-Magyarország minden népének, amint Amerika is azt adott millióknak. Most még talán gyengének érezzük magunkat, de, mint Széchenyi mondja, „tőlünk függ minden, csak akarjunk”. Tőlünk, s elsősorban ifjúságunktól, melynek el kell indulnia ezen az úton, magyar milliók álmának megvalósítására.

Bognár Gyula.

Az iskolai történelmi gyűjtemény.

— Második, befejező közlemény. —

IV. A gyűjtés mellett a másik feladat a régiségeknek *megfelelő elhelyezése, szemléltetésre való kiállítása*. Ehhez külön történelmi szertárra van szükség, benne szemléltető asztalokra s nagyobb fal-felületre, ahol a táblákra felerősített régiségeket kifüggesztjük. Igazgatóm megértő támogatásával ilyen szertárat is kaptam, a szemléltető asztalokat pedig kiselejtezett köztartási asztalokból készítettük el. A kézimunka tanára vastag kartonból és deszkából növendékeinkkel szemléltető táblákat készítettett a kért nagyságban és módon s néhány ügyesebb növendék segédkezett a régiségek fel-

erősítésében, a feliratok, magyarázó szöveg megírásában is. E téren tehát koncentrikus iskolai munka s ugyancsak a növendéktevékenység nyilvánult meg.

Gyűjteményünk anyagát négy csoportba osztva helyeztük el, úgy mint: 1. Ósrégészeti gyűjtemény; 2. Régi eszközök és fegyverek; 3. Oklevelek, régi könyvek; 4. Pénz- és éremgyűjtemény.

Ósrégészeti gyűjteményünkben nevezetesen azok a fenyőtörzsmaradványok (cirbolya-fenyő), melyek bizonyítják, hogy vidékünkön mintegy 15.000 év előtt zord időjárást kedvelő erdőség terült el. E korból különben az Alföldön a palaeolitikum első ősemberének maradványait is megtalálták már a Szeged melletti Öthalom homokbányájában.¹ Az őskori állatvilágot egy mammut-csont képviseli gyűjteményünkben, melyet 1933-ban a szolnoki tiszai vas hídnál halászok fogtak ki. Egyik növendékünk hozta be intézetünknek.

A csiszolt kőkor és bronzkor emberének műveltségére a *tószegi* őstelepről származó maradványaink vetnek fényt. Különböző alakú és díszítésű edények, edénytöredékek, csiszolt kővéső, kőbalta-darab, parittyá- és ütőkövek, edényfedő, szűrő, orsókarika, csontvéső, kaparó, tű, zabla, farkasfog stb. található a Tószegről gyűjteményünkben, továbbá az ősember tűzhelyéből előkerült, szénné égett gabonaszemek. Mindmeggannyi szemléletes maradványa az őskori ember műveltségének. Itt is, mint minden kirándulásunkon, a látottakat fényképekkel is megörökítettük s ezeket a leletek mellé helyeztük.

Római- és népvándorlás-kori leletekben intézetünk környéke meglehetősen gazdag. Alpáron egyik volt növendékünk szüleinek szállójában is találtak rigólirozás közben régi sírokat. Tervszerű feltárás e helyen nem volt. Midőn néhány növendékkel kirándultunk, hogy a lelőhelyet megtekintsük, a szállómunkások által kiásott koponyát, emberi csontokat, a sírok mellékletét képező bőgréket, orsókarikákat kaptunk gyűjteményünk számára. Amint a szegedi egyetem Régiségtudományi Intézetében utóbb megállapították, igen figyelemreméltó dák leletről van szó a Kr. u. I. századból.

Az alpári földvából egyik növendékünk szarmata-kori (Kr. u. III. sz.) edénytöredékeket és szarvascsontot hozott be. Kiskúnmajsáról ugyancsak szarmata-kori üvegyöngyöket hozott egyik tanítványunk történelmi gyűjteményünknek. E korból való, ép állapotban megmaradt edényt kaptunk még Kiskúnfélegyháza határából, Páka pusztáról is. Ez kisebb halomból, emberi csontokkal együtt került elő.

Avar-kori edényeket kaptunk Jászszentlászlóról. Ezek szintén egyik volt intézeti növendékünk szüleinek földjén kerültek elő. Az

¹ L. Banner János: *Az Alföld legelső lakója*. Földrajzi Szeminárium (Szeged), 1935—36. évf. 6. sz.

egyik edényt ugyan ásójával szétvágta a leletet megtaláló munkás-ember, mert kincset sejtett benne, de ez a tárgyunk ilyen állapotában éppen arra jó, hogy a régészeti leletek védelmére, megbecsülésére neveljük a leendő tanítókat s általuk a falvak és tanyavilág népét. A legértékesebb avar-korból való leletünket Csongrádról hozta be egyik tanítványunk. Ház udvarán ásott agyagosgödörből avar sír mellékleteiként gyöngyök, bronz karperec, fülbevaló, lánc, csat kerültek elő. Két átlukasztott római pénz is volt a mellékletek közt. Mint a szegedi egyetemi Régiségtudományi Intézetben megállapították, a Kr. u. IV. századból valók.

Gyűjteményünk régészeti szempontból minden értékesebb darabját, amint erre már hivatkoztunk, tudományos meghatározás és feldolgozás céljából beküldöttük a szegedi egyetem Régiségtudományi Intézetének. Csak hálával emlékezhetem meg arról, hogy itt dr. *Banner János* egyet. tanár és dr. *Párducz Mihály* adjunktus a legkészségesebben voltak segítségemre. E kapcsolat révén nemcsak intézetünk gyűjteményének tudományos értéke növekedett, hanem az egyetem Régiségtudományi Intézete is szívesen vette, hogy lelőhelyekre és leletekre felhívtuk figyelmét. Az ugyancsak beküldött dák-kori koponyán a Régiségtudományi Intézet közvetítésével az egyetemi embertani tanszéken végeznek antropológiai méréseket, vizsgálatot.

Szemléltető asztalunk egy másik rekeszében s részint a falakon, állványon *régi fegyvereinket, eszközeinket* helyeztük el. Itt díszes veretű törökkori pisztolyt, régi ágyúgolyókat, különböző elöltöltős pisztolyokat, egy régi puskát, szögekkel kiveret nyelű lándzsát, bizonyára valami régi parasztfegyvert, kardot, fokesokat láthatnak tanítványaink. A világháború korát gránátrepeszek, háborús emlékgyűrű s egy kozák tör képviseli. Régi, kb. XVIII. századi pástorbalták, patkó, sarkantyú egészítik ki e szekrény anyagát. Népművészeti tárgyakra is szeretnénk kiterjeszteni gyűjtésünket, de eddig még csupán egy régi kulacsot sikerült szereznünk. E feladatot különben átengedhetjük a rajz tanárának, mint ahogy pl. intézetünk rajzszerterében is számos szép régi népművészeti tárgy található.

A következő szekrényben *okleveleket és régi könyveket* gyűjtünk. A XIX. század elejéről származó 3 drb. céh-levél, egy katonai elbocsátó-levél s egy régi imakönyv van eddig még e szekrényünkben. Könyvekben tehát még igen szegényes a gyűjteményünk. Az egyik céhlevélben a ráckvei „betsületes nemes Csizmadia Czéhből lévő mesterek”, úgymint: az „*atya mester, öreg bójáró mester*” és az „*ifjú bójáró mester*” adják tudtul, hogy a levélben megjelölt legény három évig mint inas „*tökéletesen jamborul mint 'a féle Iffiúhoz illik híven magát viselte*”, a mesterséget elsajátította, távozása előtt a „*Társ Pohárt betsületesen meg-adta.*” Őt a többi mestereknek munkába állításra ajánlják. A céhek, régi iparostársadalom életére, iparosifjak nevelésére vet élénk fényt maga egy ilyen oklevél.

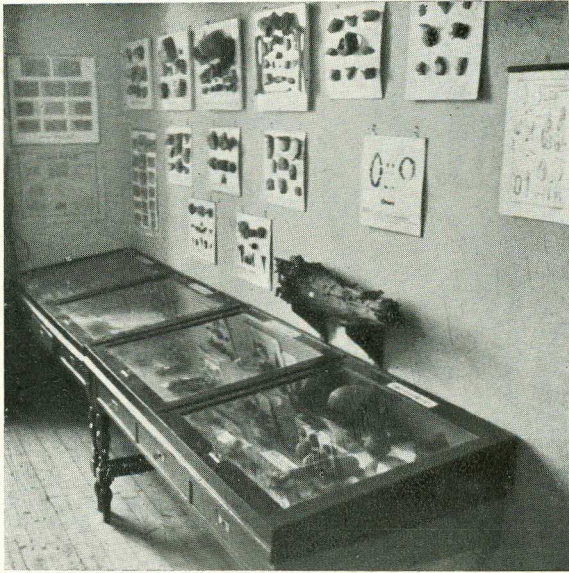
PéNZ- és éremgyűjteményünkben van mindenekelőtt 50 drb. az

Alföldről származó római pénz. Ezek nagyrésze Dunapenteléről (Öreg-hegy) és Szalkszentmártonból (a Petöfi-csárda közeléből) való. A rómaiak korában mindkét helyen vár, illetve őrtorony állott s itt a Duna-Tisza közén keresztül Dácia felé vezető utak átkelőhelyeit tételezik fel. A pénzek főképp Kr. u. III—IV. századbellek s Aurelianus (270—275), Probus (276—282), Numerianus (282—284), Diocletianus (284—305), Licinius (311—323) és Constantinus (323—337) császárok verették. Egy-egy római pénzünk Kiskúnfélegyháza (IV. sz.); illetőleg Kiskúnmajsa határából került elő, néhányat pedig más vidékről hoztak növendékeink. Ezek közt van egy ezüst pénzünk a köztársaság korából (Marcus Cato propretor Roma, Kr. e. 101-ből). A császárság korából már több pénzünk van, így Livia császárnőnek, Augustus feleségének ezüst pénze, Nerva (Kr. u. 96—97-ből), Carus (Kr. u. 282—283-ból), Constans (Kr. u. 320—350) s még több III—IV. századból való pénz.

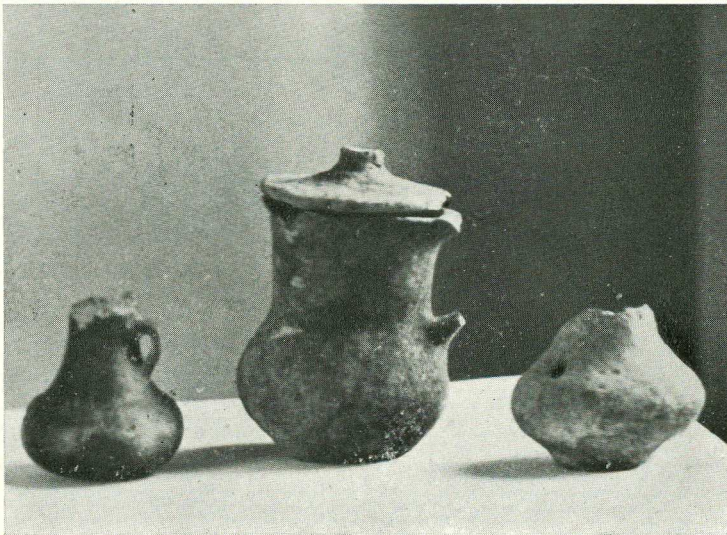
Középkori magyar pénzünk eddig csak két darab van: egy II. Géza korából származó ezüst obolus és IV. Istvánnak görög mintára vert bronz pénze. Ez utóbbi különben azért figyelemre méltó, mert az Árpád-korban bronz pénzt csak IV. István veretett. A kiskúnfélegyházi határban ilyen pénzek gyakrabban kerülnek napvilágra. II. Géza kis obolusa a XII. századi pénzrontással kapcsolatban szemléltethető, különösen ha összehasonlítjuk e korbéli külföldi dénárokkal. Gyűjteményünkben van ugyanis három darab friesachi dénár is, melyek a keresztes háborúk korában, a XII—XIII. században hazánkban is forgalomban voltak s jó minőségük, értékük miatt a magyar pénzeknél hazánkban is többre becsülték. E dénárok közül kettőt még egyik kiskúnfélegyházi tanítványunk szüleinek birtokán találtak, hol, más maradványokból következtetve, hajdan templom vagy monostor állott, egy pedig Kiskúnmajsaról való. Ilyen pénzek a kiskúnfélegyházi határhoz tartozó Csólyos-pusztán is nagy számban kerültek elő.

A XVI. századból már több ezüst dénárunk van. Így II. Lajos (1526), I. Ferdinánd (1559, 1564), Miksa (1567, 1575) és Rudolf pénzei (1589). A dénárok egyik oldala „Patrona Hungariae” felírással Máriát ábrázolja a gyermek Jézussal, a másik pedig felsorolja uralkodóink országait, címeit. I. Ferdinánd pl. a korábban vert pénzen még csak „Isten kegyelméből Magyarország királya” (D. G. R. U.), a néhány évvel későbbi pénz felírata szerint azonban már „Isten kegyelméből választott római császár, mindenkor felséges, Németország, Magyarország, Csehország királya”. (Ferdinand D. G. E. R. I. S. Au. Ge. Hu. B. R.) A dénárokat Körmöcbányán verték. Ilyen megfigyelésekkel értékesíthetjük e pénzeket tanítás közben. E dénárok különben főképp Pálmonostoráról valók, egyes darabokat pedig Nagykőrösről hozott egy volt tanítványunk.

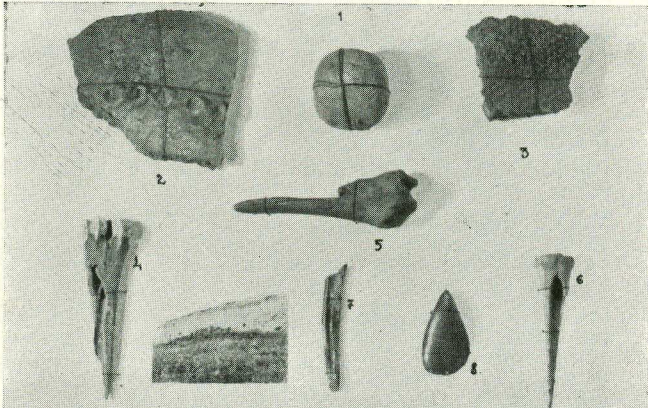
A XVII. századból van két darab I. Lipót király és császár arcképét feltüntető ezüst tallérunk. Megfigyelhetők rajtuk Lipót jellegzetes Habsburg-arca, a kor barokk hajviselete (v. ö. Evlia

1. Részlet a kiskunfélegyházi áll. tanítóképző-intézet történelmi gyűjteményéből.

2. Bronzkori edények Tószegről.

BRONZKORI maradványok Tószegről.

Az ottani u. n. Kucorgó halom a bronzkori műveltség legnevezetesebb lelőhelye az Alföldön. 1. Parittyaló. 2-3. Edénymaradványok. 4.5. a Csonthűk. 7. Csonthűső. 8. Kővéső. - Madl. Kálmán - edényműv. 1931.

BRONZKORI mintázott edényföredékek.

Sószegen gyűjtötték a III-V. oszr. növények. 1938. okl. 4.

3-4. Képek a tószegi anyagból.

Cselebi török utazó leírásával), az uralkodó címerei, tartományainak felsorolása stb.

A XVIII. századból II. Rákóczi Ferencnek „Pro libertate” feliratú, barokk díszítésű bronzpénze (1705) említendő. Nagyobb számban van már pénzünk Mária Terézia, II. József és I. Ferenc korából. Itt megfigyelhetjük, hogy míg Mária Terézia pénzein megtaláljuk a magyar címet és a „Patrona Hungariae”-t, addig II. József és I. Ferenc pénzei az uralkodók arcképeit és az osztrák kétféjű sást tüntetik fel. A következő században, V. Ferdinánd után a szabadságharc „Magyar Királyi Váltó Pénz”-e jelenik meg a Kossuth-bankókkal egyidőben. Több Kossuth-bankón kívül van egy tízdolláros „Hungarian Fund”, magyar alapítvány bankjegyünk, melyet Kossuth szabadság-mozgalmának támogatására az Egyesült Államokban bocsátottak ki (1852). Az elnyomatás korában ismét osztrák pénzek voltak forgalomban, 1868-tól pedig megint megjelentek a Szentkoronát és címerünket ábrázoló magyar pénzek. I. Ferenc József korának pénzei közt különböző emlékpénzeket is találunk, mint pl. a milleniumi egy koronást Árpád vezér bevonulásával, az uralkodópár öt koronás házassági emlékpénzét (1879). A világháború korából jellegzetes vas- és papírpénzek s a tanácsköztársaság pénzei után a csökkentett értékű papírpénzekkel és a pengővaluta életbeléptetését megelőző nagycímletű pénzekkel zárul a magyar pénzgyűjteményünk. Ez utóbbiak a devalváció és a pengővalutát megelőző pénzügyi állapot szemléltetésére tesznek jó szolgálatot.

A külső országok pénzei közül említést érdemelnek V. Károly császár (1534), III. Frigyes brandenburgi választófejedelem (1701-től porosz király), III. Zsigmond lengyel király (1587—1632), XIV. Lajos (1660), XVI. Lajos, X. Károly, III. Napoleon francia uralkodók, Viktória angol királynőnek s india császárnőjének, VII. Edward angol királynak, II. és III. Viktor Emánuel, I. Umberto olasz királyoknak, Obrenovics Milán (1868), I. Péter szerb királyoknak, I. Károly román királynak pénzei. Ezekon kívül a legtöbb európai államnak s néhány tengeren túlinak pénzei is megtalálhatók gyűjteményünkben. Eddig mintegy 300 különböző érc- és papírpénzt helyeztünk el a gyűjteményben.

Az *emlékérmek* egyenesen történelmi szempontból is jelentősebb eseményeket hivatottak megörökíteni s így a történelmi oktatásban jól értékesíthetők. Gyűjteményünkben pl. a következő nevezetesebb emlékérmek vannak: Mária Terézia megkoronázása emlékére kibocsátott aranyozott érem (1743); az 1865. évi magyar országgyűlés megnyitásának emlékére az országház képével; Tisza Kálmán 10. évi miniszterelnöksége emlékére (1875—1885) a Szabadelvű Párt által kiadott tenyérnyi nagyságú s a miniszterelnök arcképét ábrázoló érem; Mátyás király-emlékérem 1914. évi kiállítás alkalmából, mely az uralkodó arcképét s öt lovagi öltözetben ábrázolja, „Mátyás király, az igazságos” felirattal; Baross Gábor kereskedelmi miniszter arcképével a temesvári kiállítás (1891)

emlékérmé; Kossuth Lajos születése centennáriumán kiadott emlékérem (1802—1902); I. Ferenc József uralkodásának 25., 50., 60. évfordulóján kiadott s az uralkodó millenniumi emlékérmé; a király és Erzsébet királyné megkoronázásának 25. évfordulóján (1867—1892), Rudolf trónörökös halálakor (1858—1888) készített érmek; a világháború korából I. Ferenc József és Vilmos császár arcképével „Viribus unitis” felíratú érem; különböző vitézségi érmek: *signum laudis*, ezüst, koronás ezüst, bronz vitézségi érem, Károly-csapatkereszt; a világháborúból származó ezred-emlékjelvények stb. Helyi vonatkozású az az emlékérmünk, melyet a kiskúnefelegyházi Szt. István-templom felszentelésekor (1880. szept. 19.) bocsátottak ki. Van ezen kívül még több vallásos vonatkozású emlékérmünk, köztük egy XIII. Leó pápa idejéből.

Gyűjtésünket az utóbbi időben kiterjesztettük a *magyar bélyegekre* is. Ezzel egyrészt a magyar postaszolgálat történetét tudjuk szemléltetni, de a gyakran kibocsátásra kerülő emlékbélyegek szinte már az egész magyar politikai- és művelődéstörténet főbb mozzanatait megörökítik. Különösen az utóbbi két évtized története, minden fontosabb nemzeti és társadalmi megmozdulás eredménye leolvasható a bélyegekről. Feltűntetik nemzeti nagyjaink arcképét is.

Hasznos szolgálatot tesz a *történelmi vonatkozású képek* gyűjtése is (napilapok mellékleteiből, képesujságokból stb.), erre azonban részletesebben most nem terjeszkedhetem ki. Ugyancsak külön előadást igényelne a *helytörténeti kutatás*, adatgyűjtés. Intézetünkben ezt a munkát is több év óta eredményesen végezzük.

Iskolai gyűjteményünk főbb tárgyainak felsorolásával az volt a célom, hogy igazoljam néhány év eredményével is a gyűjtés értelmét és az iskolai történelmi gyűjtemény jelentőségét. Régiséggyűjteményünk immár többszáz tárgya intézetünk leltára szerint is jelentős értéket képvisel. A történelemtanításba vele új szint és érdekességet tudunk vinni, amikor nagyon sok órán egykorú, a tanulók figyelmét megkapó tárgyakat szemléltethetünk. Az iskolai kívánalmakat már most is kielégíti történelmi gyűjteményünk, a gyűjtés azonban évről-évre tovább folyik az anyag gyarapítása, főképp pedig a gyűjtőmunka nevelő értéke miatt.

A továbbiakban még történelmi gyűjteményünknek az iskolai oktató és nevelőmunkában való felhasználásáról, értékesítéséről kívánunk szólni.

V. Mindenekelőtt a *liceumi és tanítóképzői történelmi oktatásban* van nagy segítségünkre a gyűjtemény. A történelem tanításában is, mint minden tárgynál, a lehetőségek szerint a tapasztalat, szemlélet útján való s mindenkor legértékesebb ismeretnyújtásra kell törekednünk. Minthogy a történelem azok közé a tárgyak közé tartozik, melyeknek tanításában a külső szemléltetés ritkábban támogatja az elvontabb fejtegetést, elképzeltetést, ismeretközlést, a megfelelő szemléltető anyag előteremtésére, összegyűjtésére a tanárnak fokozott figyelmet kell fordítania. A történelmi esemény, kor mint valóság évszázadok vagy évezredek távlatában keresendő s a

legfontosabb és legnehezebb feladat, hogy ezt a multat, letűnt világot emberével és műveltségével közel hozzuk a tanulók lelkéhez. Ha csupán szóval s az elképzeltetés eszközével akarjuk megismertetni régi korok életét, műveltségét, kevés valódi tudás, ismeret rögződik meg tanítványaink lelkében. A meseszerű, elképzeltető történettanítás fokozottabban alkalmazható a népiskolában, a középiskolai történettanításnak azonban már elsősorban meggyőzőnek kell lennie, tényeken, valóságban kell felépülnie. A tanítás közben szemlélt egykorú tárgyak, régiségek igen alkalmasak arra, hogy a tanulók figyelmét különösen megkapják, a mult iránti érdeklődésük fokozódjék, a mult szellemét megérezzék s megértsék. E tárgyak szemlélése élmény a tanulók számára s a közben szerzett ismeretből és érzelmi hatásból fejlődik ki lelküknek az a sajátossága, amit úgy szoktunk nevezni, hogy történelmi érzék. Értjük pedig ez alatt a mult alkotásainak értékelését, megbecsülését, a jelenben is történelmi szemmel való látást.

Nagy értéke az iskolai gyűjteménynek, hogy nem szorulunk rá megelőző vagy utólagos szemléltetésre, ami múzeumok, közgyűjtemények látogatása során történhetik meg, hanem a bemutatást magán az órán végezhetjük. Érdeklődéskeltő célzattal akár az új tanítási anyag kezdetén, akár a feldolgozás közben megkívánt helyen, vagy elmélyítés szándékával a tanítási egység végén szemléltethetünk. Nem kell beérnünk a csupán képszemléltetéssel, hanem az ennél sokkal értékesebb: eredetiben, valóságban történő bemutatásra ad lehetőséget az intézeti gyűjtemény.

A líceum és tanítóképző mellett a gyakorlóiskolában is értékesíthető iskolai gyűjteményünk anyaga. Az ötödik évfolyam növendékei évközben próbatanításaik, a tanítójelöltek pedig képesítővizsgálat alkalmával már évek óta szintén eredményesen használják fel intézetünk történelmi gyűjteményének szemléltető anyagát. Ezek különben a leghasznosabb alkalmak arra nézve, hogy leendő tanítóink saját gyakorlatukban győződhessenek meg az iskolai történelmi gyűjtemény oktató és nevelőértékéről, így erős indítást kapjanak a későbbi gyűjtőmunkára.

VI. Művelődéspolitikánk s a múzeumügy hivatott irányítói is nagy nemzeti és tudományos fontosságot tulajdonítanak annak a feladatnak, mely a *tanítóságra* a régiségek védelmében s a községi múzeum létrehozásában vár. Egyes helyeken a tanítók már e téren dicséretreméltó eredményt is értek el. Hivatkoznom kell itt arra a felhívásra, melyet dr. *Hertelendy Jenő* miniszteri tanácsos a *Néptanítók Lapja* 1939. évfolyamának első számában *Az iskola a mi várunk* címen a tanítósághoz intézett. „Legyen az iskola a falu múzeuma!” hangzik a felhívás és a tanítót a gyermekek közreműködésével régiségek, népművészeti tárgyak gyűjtésére, ezeknek az iskolában való megőrzésére buzdítja. Egyben versenyt hirdetett a tanítóság körében az eddig végzett ilyen irányú munka ismertetésére. A beérkezett és a *Néptanítók Lapjában* közzétett cikkek közül különösen figyelmet érdemel az, amelyik Szilvásvárad község iskolai

múzeumának létrehozását s egy lelkes tanító eredményes kutatását, gyűjtését ismerteti.²

A Magyar Nemzeti Múzeum Régészeti Osztálya „Becsüljük meg hazánk régiségeit” c. szemléltető táblájával hívja fel a figyelmet a régiségek védelmére. Ismerteti a gyakrabban előforduló régészeti leleteket s az azok megőrzése érdekében teendő intézkedéseket. E táblát a Pestvármegyei Népművelési Bizottság adta ki s főképp a falusi és tanyai iskolákban terjesztették. A múzeumügy barátait, munkatársait főképp a tanárok, tanítók, sőt tanár- és tanítójelöltek közül akarja toborozni *Hefty György* is a múzeumokról írt tanulmányában.³ Ugyanő hangoztatja a helytörténeti múzeum jelentőségét s útmutatásokat ad a községi múzeum szervezésére, vezetésére.⁴ Szükségesnek véli, hogy a tanítóképző-akadémián „Múzeumügy és régészet” címen 20—24 órában régészeti ismereteket szerezzenek a leendő tanítók, a már működő tanítók számára pedig ilyen irányú tanfolyamokat tartsanak.

Amikor a közigazgatás terén s más értelmiségi pályán működő emberek közt is a régészetnek számos lelkes barátja, pártfogója van, egyesek tudományos szempontból is kimagasló eredményeket érnek el, a tanítóság körében is méltán el lehet várni, hogy komoly érdeklődéssel, mint műkedvelő régészek, minél többen csatlakozzanak a régiségeket gyűjtők és védők táborához. Ha pedig a tanítóságtól elvárják ezt a feladatot, akkor a legtermészetesebb dolog, hogy a leendő tanítókkal már a líceumban, tanítóképzőben, tanítóképző-akadémián meg kell ismertetni a régészet főbb kérdéseit, rá kell őket nevelni a múzeumügy támogatására. Iskolai történelmi gyűjteményünk tehát a mellett, hogy az egyes tanítási egységekben közvetlenül szolgálja az óra oktató és nevelő célját, különleges feladatot tölt be egy nemzeti és tudományos szempontból jelentős tanítói munkakörre való előkészítésben.

Jól tudom, hogy a tanítóképző-intézeti tanárság körében az iskolai történelmi gyűjtemény gondolatának számos barátja és munkatársa van. A régiségek megbecsülésére való nevelést sem hanyagolják el. Legutóbb pl. *Khin Antal* lévai igazgató értekezett a műemlékek és régiségek védelméről.⁵ Értekezésem megírására mindamelllett az adott ösztönzést és az bátorított fel, hogy tisztán elméleti fejtegetések, irányelvek kitűzése helyett már a gyakorlatban megvalósított munkát s ennek eredményét ismertethettem. Így remélhettem, hogy cikkem azokat a t. Kartársakat is érdekli, akik e téren már munkálkodnak, s az ügy érdemére, az iskolai történelmi gyűjtemény jelentőségére azok figyelmét is sikerül felhívnom, kik ez iránt eddig talán kevesebb érdeklődést tanúsítottak.

² Vályi K. Béla: *Az iskola a mi várunk.* Néptanítók Lapja. 1939. 3. sz. — L. erről még Engi Sándor cikkét u. o. 12. sz.

³ *A múzeumokról.* Magyar Tanítók Albuma. 1938.

⁴ U. o. *Minden községnek legyen múzeuma* c. tanulmánya.

⁵ A lévai m. kir. állami líceum 1939—40. évi Évkönyve.

A növendéktevékenységnek, tanár és tanítvány együttműködésének iskolai, oktatási és nevelési szempontból egyaránt értékes része az a törekvés és munka, mely az intézeti történelmi gyűjteményt létrehozta és fejleszti. A mellett olyan terület ez az iskolai feladatok, kötelességek teljesítése közben, mely a történelem tanárának sok örömet okoz.

Dr. Mezösi Károly.

EGYESÜLETI ÉLET.

Áprilisi taggyűlés. — Jegyzőkönyv a T. I. T. O. Egyesületének 1941. ápr. 21-én a budapesti VII. ker. áll. tanítónőképző-intézetben megtartott taggyűléséről. Jelen vannak *Padányi-Frank Antal* dr. elnökle mellett: *Jelitainé Lajos Mária* dr., *Molnár Oszkár*, *Mesterházy Jenő*, dr. *Szakál János*, *Árpássy Gyula*, *Soós Marcellina*, *Csere Beata*, *Frigyes Béla*, *Szomborné Szántó Lenke*, *Szolinszkyne Latzin Ilma*, *Kristóf Margit*, M. *Jeszenkoviits M. Teréz*, *Márton M. Veronka*, *Prochnor Jolán*; *Bognár Gyula*, *Szemes Gábor* (Jászberény); dr. *Mezösi Károly* (Kiskúnefélegyháza); *Kerny Jolán* (Munkács); *Marácsi I. Margit* (Pápa); *Lajos Éva*, dr. *Urbánné Pödör Irén* (Cinkota); *Kerner M. Lucia*, *Müllermann M. Benigna* (Zsám-bék); *Vargháné Erdélyi Olga*.

Az elnök kegyeletes szavakkal emlékszik meg *Teleki Pál* gróf miniszterelnökről, majd örömmel emlékszik meg az elmúlt taggyűlés óta történt eseményekről, hazánk dicsőséges megnagyobbodásáról. Dél-Magyarország visszacsatolása jelentse számunkra kötelességeink még fokozottabb teljesítését, jelentsen további törekvést szebb, mélyebb magyar lelkiület kialakítására.

Bevezetői szavai után *Laszczik Ernő Nemzetnevelésünk elmélyítése* című előadását tartotta meg. Hozzászólások:

Bognár Gyula az előadó lelkes és szép előadásához a következőket fűzi hozzá: a nemzetnevelés ma tulajdonképen nemzetnévelés. Ezt a nemzetpolitikai munkát indította meg az *Országépítés* c. időszakos lap. Ugyanezt a célt szolgálják a *Nemzeti Könyvtár* olcsó és jó füzetei, a Magyar Népművelők Társaságának pompás kis könyvei. Pl. fillérékért megszereshető 100 magyar népdala. Az utóbbi években nagyarányú tudományos munkásság is indult, hogy megismertesse a magyar földet, magyar szellemet, magyar népet. Ennek eredményeit feltétlenül ismertetünk kell tanítási óráinkon is.

Mezösi Károly dr. nagy gyönyörűséggel hallgatta az előadást, sok tanulságot vonhattunk le belőle mindnyájan. Különösen most volt időszzerű ez az előadás, mikor hazánkba magyarok és nemzetiségek tértek vissza egyaránt. A kialakuló helyzet tanítóképzésünket is új feladatok elé állítja. Az eddig állástalan fiatal tanítók egymásután helyezkednek el ruszin földön, Erdélyben. Munkahelyükön sokat küzdenek, mert az ott reájuk váró feladatok előkészület nélkül találták őket. A legjobb tanács, amit ilyen helyre került volt növendékeinek adhatott: igyekezzenek az ottéló nép lelkét megfogni. Könnyű magyar dalokkal, játékokkal foglalkoztassák a gyermekeket, s ezeken keresztül sikerül magukat megszerettetni, tanítványaik vonzalmát megnyerni. De most már elő kell készítenünk jelöltjeinket

ezekre az új nemzetiségi feladatokra. Örömmel hallotta, hogy a történelemnek van legnagyobb jelentősége a nemzetnevelés szempontjából. Valóban, a történelem tanít meg bennünket a legjobban arra, hogy jogunk van ehhez a földhöz. A történelmi jog bizonyításával pedig nemzetnevelést végzünk.

Szemes Gábor azt összegezi magában, hogyan hatott rá, miként alakította őt ez az előadás. Ha hazamegy, körül fog nézni, hogy iskolája sugározza-e a magyar szellemiséget? Iskoláink kaszárnya-stílusúak, hiányzik belőlük a magyar nép, magyar föld. Nem tudtuk belevinni azt, ami sajátosan a mienk, mert az ott tanított kultúra sem magyar oly mértékben, mint amennyire kellene hogy az legyen. Azt szeretné látni, ha a gyakorlóiskola szertárai kis katonai arzenálok volnának, telve karddal, puskával, csákkóval, hogy sógározzák magukból a harcias, bátor katonai szellemet. Így már a játékon keresztül belevihetnők a gyermek lelkébe a hazáért mindenkor meghalni kész magyar hazafi gondolatát. Nemzetnevelésünk elmélyítését tárgyaljuk meg módszeres értekezleteinken, mert a liceum a magyar nemzeti középiskola eszméjét legjobban megközelítő típus; ebbe van a legkevesebb idegen kultúra belekényszerítve. A lakóhely közvetlen életerében lássa meg a növendék valóságos nemzetszolgálatát. Neveljünk társadalomszolgálatra. A társadalomszolgálat legyen kötelesség.

Padányi-Frank Antal dr. szerint is a nemzetnevelés gondolata a legégetőbb magyar kérdés. Minden nevelési kérdést ebbe kell belekapcsolni. Gyakorlatilag akkor érek el célt nevelői munkámban, ha minden eszményt úgy világítok meg növendékeim előtt, hogy mit jelent az a magyarság szempontjából. Pl. valamelyik növendékünk lusta. De azért jó magyar embernek tartja magát. Rá kell mutatnom, hogy téved, mert érzései lehetnek lelkesen magyarok, de olyan ember, aki készületlenül akarja a magyarságot szolgálni, értéktelen embert fog oda állítani az élet mindennapi munkájába. Az ilyen ember környezetére is káros hatással van, tehát nem lehet jó magyar ember. Tapasztalata, hogy bármily hiba kigyomlálásánál célt érünk el, ha magyarságukra hivatkozunk. Sem növendékeink, de a magyar társadalom jórésze sem látja tisztán, mi a magyar gondolat, a magyar hazafiság, s hogy a krisztusi gondolattal hogyan lehet a magyarságot szolgálni. Sokan pedig nem tudják, vagy nem akarják valóra váltani a szép gondolatokat. Figyeljük meg azt is tanítványainknál, hogy úgy élnek-e, ahogy beszélnek és írnak. Azt is kísérjük figyelemmel, hogy valamely dolgot megírása mennyire tette tudatossá, mennyire lendítette előre az ő magyar életfelfogásukat, életmódjukat? Hiába hirdetjük magyarságunkat, ha életünkbe nem visszük bele. Így vagyunk pl. a zenével. A dzseszt, sajnos, sokan kedvelik. Kiszorítja a magyar zenét. A dzseszt tehát, mint nevelő tényező hatott. Javasolja: intézzünk felhívást a rádióhoz, kérjünk a műsorban minél több magyar zenét. Ne legyen dzseszt. Tartsunk önvizsgálatot, iskolánk, tanításunk olyan-e, mint kellene? A nemzetnevelés kérdését még jobban igekezzünk megoldani.

Laszczik Ernő megköszöni a hozzászólásokat. Örömmel tehet tanúságot arról, hogy az élő példa átalakító hatással van. Pl., a kalocsai kaszinóbálra kivonult növendékeivel fekete magyarban, s erős kitartással ragaszkodtak a csárdáshoz. A hangulat átalakult, a bál közönsége örömmel csatlakozott a csárdáshoz; s ma már a bál külső képe is megváltozott: mindig több és több a magyar ruha.

Több tárgy nem volt, az elnök az ülést bezárta. K. m. f. *Padányi-Frank Antal* dr. s. k. elnök. *Vargháné Erdélyi Olga* s. k. titkár.

H I R E K.

Kinevezés. — A közokt. miniszter dr. *Padányi-Frank Antal* tőképző-int. igazgatót az 1940—41. és 1941—42. tanévekre az Orsz. M. Kir. Rajz-tanárvizsgáló Bizottság kültagjává kinevezte.

Képesítővizsgálati elnökök a hitfelekezeti intézetekben. — Kir. kat. tanítóképzők: Győr *Pödör Béla*; Szeged *Oetter György dr.* — Rk. tanítóképzők: Kalocsa dr. *Becker Vendel*; Pécs *Laszcik Ernő*; Esztergom *Dsida Ottó*; Eger dr. *Padányi-Frank Antal*. — Rk. tanítónőképző-intézetek: Bpest II. ker., *Grynaeus Ida*; IV. ker. *Simon Károly*; IX. ker. dr. *Csada Imre*; XI. ker. dr. *Kiss Albin*; XIII. ker. *Nádlér István*; Kiskunfélegyháza *Braun Angéla*; Kecskemét dr. *Erdős József*; Kalocsa dr. *Backer Vendel*; Zsám-bék *Csucs István*; Székesfehérvár v. *Szarka Géza dr.*; Győr *Milakovszky László*; Veszprém *Engelhardt Ferenc*; Pápa *Engelhardt Ferenc*; Dombóvár v. *Széký Pál*; Sopron (orsolyák) *Bartal Alajos*; Sopron (Isteni M. L.) *Bartal Alajos*; Kőszeg *Grész Leó*; Zalaegerszeg dr. *Bencze László*; Baja dr. *Gabriel Pál*; Pécs *Chobodiczky Alajos*; Szeged *Medgyesi Zsófia*; Debrecen *Lindemberger János*; Esztergom *Dsida Ottó*; Miskolc dr. *Somos Lajos*; Eger *Váradi József*; Kisvárdá dr. *Csanádi László*. — Gör. kat. (rutén) tanítóképző: Ungvár *Ruszthy-Ruszték Károly*. — Gör. kat. (ruth.) tanítónőképző Ungvár *Ruszthy-Ruszték Károly*. — Ref. tanítóképzők: Debrecen dr. *Soós Béla*; Sárospatak *Kovács Dezső*. — Ref. tanítónőképzők: Pápa *Olé Sándor*; Debrecen dr. *Ferenczy Károly*; Nyiregyháza *Uray Sándor*. — Evang. tanítóképző Sopron *Kapi Béla*. — Evang. tanítónőképző Szarvas *Egyed Aladár*.

Személyi hírek, előadások. — *Bognár Gyula* márc. 28-án *A kereskedő irodalmunk tükrében* címen felolvasott a rádió II. hullámhosszán. — A Magyar Természettud. Társulat növénytan szakosztályának ápr. 18-iki ülésén dr. *Uherkovich Gábor* *A Ligularia sibirica európai elterjedése* címen, dr. *Hortobágyi Tibor* *Irodalmi ismertető* címen tartott előadást. — *Jankó László* ny. igazgató ápr. 27-én a győri Kisfaludy Irodalmi Kör felolvasó ülésén bemutatta *Egy ismeretlen magyar festő a XVII. századból* c. tanulmányát. — Dr. *Uherkovich Gábor* tervezete alapján két új növényélettani oktatófilm készült. Az egyiknek *A virágnylás csodái*, másiknak *A növények ingermozgásai* a címe. Mindkét film szakbemutatóján sikert aratott.

Irodalmi szemle. — Vágó Elemér: *Film a tanyavilágban*. (Oktatófilm Közlemények, VI. évf. 4. sz.) — Kiss József: *A falu és a film* (U. o.) — Cser János dr.: *Lélek, kenyér, iskola* (Pedagógiai Szeminárium, X. évf. 1. sz.) — Jankovits Miklós dr.: *Magyar művelődéspolitikai kérdések: Győrffy, Karácsony és Makkai nézetei a magyar nevelésről* (U. o.) — Drozdy Gyula: *Köszöntünk, Délvidék* (Néptanítók Lapja, 74. évf. 9. sz.) — Dr. Juhász Béla: *Tanítók erőteljesebb részvétele a missziói munkában* (Protestáns Tanügyi Szemle, XV. évf. 5. sz.) — Szemes Gábor: *Szülőföldismereti gyűjtemény, táj- és népkutató munka a nevelés szolgálatában* (U. o.) — Dr. Radnai Oszkár: *Hősökről* (Nevelés, XI. évf. 8. sz.) — Éber Rezső: *Tanító-akadémia helyett tanítóképző-intézet Németországban* (U. o.) — Jankó László: *Sérfenyvisziget község eredeti neve: Sérőveny-Sziget* (Mosonvármegye, 41. évf. 30. sz.).

Az új illetmények. — A m. kir. minisztérium a 4.000—1941. M. E. számú rendelettel az 1941. évi május hó 1. napjától kezdve újból megállapította a közszolgálatban álló tisztviselők illetményeit. Az új rendelkezés nem érinti a lakáspénzt, közlekedési segélyt, hadipótlékot s az egyéb mel-lékilletményeket. A tanító- és tanítónőképző-int., liceumi, valamint a test-nevelési segélydíjas tanár segélydíja 1941. május hó 1. napjától havi 137

pengő, az el. isk. segélydíjas tanító segélydíja havi 114 pengő. A közszolgálatban álló tisztviselőt a vele közös háztartásban élő feleség után az 1941. május 1. napjától kezdve havi 18 pengő családi pótlék illeti meg. A harmadik és hármon felüli gyermekek után ugyancsak május 1. napjától kezdve a közalkalmazottak családi pótléka havi 24 P. A nyugdíjasok, özvegyek és árvák részére ezidőszertint járó ellátást (nyugdíjat, özvegyi nyugdíjat, nevelési járulékot, életjáradékot) az 1941. évi május hó 1. napjától kezdve 7⁰/₀-kal fel kell emelni. A fizetések május 1. napjától kezdve a következők: V. fiz. o. I. fok.: 781 P.; 2. fok.: 686 P. — VI. fiz. o. 1. fokozat: 586 P.; 2. fok.: 530 P.; 3. fok.: 475 P. — VII. fiz. o. 1. fokozat: 422 P.; 2. fok.: 385 P.; 3. fok.: 348 P. — VIII. fiz. o. 1. fokozat: 306 P.; 2. fok.: 285 P.; 3. fok.: 269 P. — IX. fiz. o. 1. fokozat: 243 P.; 2. fok.: 227 P.; 3. fok.: 211 P. Főisk. minősítéshez kötött állású gyakornok havidíja 143.50 P.

Intézeti hírek. A nyiregyházi ref. tanítónőképző-intézet ifjúsága értékes selyemzászlót adományozott a felszabadult köröskisjenői áll. el. iskolának. A zászló címerét és feliratát a növendékek himezték. Porzolt István, az intézet igazgatója megható ünnepély kíséretében március 15-én adta azt át a felszabadult iskolának. Az intézet tanári kara és ifjúsága 120 P. értékű könyvet adományozott a székelyudvarhelyi ref. tanítónőképző-intézetnek.

Évadzáró kultürest a budapesti áll. tanítónőképzőben. — Március 31-én nagyszámú közönség előtt zajlott le a tanév utolsó kultürestje. Ez alkalommal *Mesterházy Jenő* igazgató tartott vetítettképes előadást Erdély művészeti emlékeiről. A rendkívül gazdag képanyag alapján egységes képet adott az erdélyi művészetről. Közreműködött *Simonyi Mária* és *Ujlaky László*, a Nemzeti Színház tagja szavalatokkal, továbbá *Szita Oszkár* zongoraszámokkal és *Szervánszky Péter* hegedűművész, a m. kir. Operaház tagja. A műsor után dr. *Padányi-Frank Antal* igazgató záróbeszéde következett, melyben vázolta a kultüresték történetét.

Nyugtázás. — Tagdíjat, illetőleg előfizetési díjat fizettek: az 1940. év I. felére *Dausz Ferenc*, az 1940. év II. felére *Endrei Tivadar*, *Szabó Zoltán*, *Ujhelyi István*, *Medveczky Júlia* és *Kövessy Jenő*; az 1940. év I. és II. felére *Kalocsai Antal*, *Mayer Rezsó*, dr. *Cseh Arnold*, *Fister Adrienne*, *Matheidesz István*, *Farkasdy Zoltán*, a fővárosi pedagógiai könyvtár, dr. *Egey Antal*, *Iberer Gézáné*, *Sörös József*, *Kántor Anna*, *Polesinszky Béla*, *Baksy Andor*, *Maurer Mihály*, *Bagó Margit*, dr. *Kovács Eszter*, *Békéssy Leó* és *Kuster Béla*; az 1939. és 1940. év I. és II. felére *Sebestyén Erzsébet*, a budapesti országos izraelita tanítónőképző-intézet, *Takács Béla*, *Selmezi Károly*, a zalaegerszegi rk. tanítónőképző-intézet, *Mózes Etelka*, *Tömörkényi Dezső*, *Fekete József*, *Gyurjács András*, *Forgó Sarolta*, *Miklós Ida*, az ungvári kir. gör. kat. fiúliceum, *Váczy Ferenc*, *Haitsch Ella* és *Sárosi István*; az 1941. év I. és II. felére *Szemere Samu*, *Chobodiczky Alajos*, a kőszegi áll. tanítónőképző-intézet, *Pécs Gyula*, a budapesti Szent Orsolya-rend rk. tanítónőképző-intézete, *M. Varga Editha*, *Lányi Anna*, *Krasznai Ilona*, *Gáspár Emilia*, dr. *Vekerdi Béla*, *Marczelly Kornél*, özv. *Strauch Gyuláné*, *Balázs Béla*, *Hell Anna*, dr. *Egev Antal*, *Molnár Kálmán* és *Lehoczky Egyed*; az 1940. és 1941. év I. és II. felére *Kerny Gizella*, *Kovács Erzsébet* és *Uherkovich Gábor*; az 1939., 1940. és 1941. év I. és II. felére dr. *Gábrriel Pál* és dr. *Tóth Antal*; az 1941. év II. és az 1942. év I. felére dr. *Jelitainé dr. Lajos Mária*, *Szalatsy Richárd* és *Egressy Miklós*; az 1940. év II. és az 1941. év I. és II. felére *Zala István*.

Felelős szerkesztő és kiadó: *Molnár Oszkár*.